

PATVIRTINTA
Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų
centro viršininko
2023 m. gruodžio 4 d. įsakymu Nr. 140-V-102

LIETUVOS POLICIJOS KRIMINALISTINIŲ TYRIMŲ CENTRAS

**METODINĖS REKOMENDACIJOS IKITEISMINIO TYRIMO PAREIGŪNAMS
DĖL TYRIMO OBJEKTŲ PAKAVIMO IR KLAUSIMŲ FORMULAVIMO
UŽDUOTYJE ATLIKTI OBJEKTŲ TYRIMĄ**

Vilnius, 2023

PRATARMĖ

Šios metodinės rekomendacijos yra parengtos ikiteisminio tyrimo pareigūnams, skiriantiems užduotis atlikti objektų tyrimus Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centrui (toliau – Centras). Reaguojant į aktualijas, pradėjus tyrimo objektus (toliau – objektas) teikti per policijos kurjerius, o užduotis atlikti tyrimą – per Integruotą baudžiamojo proceso sistemą (toliau – IBPS) arba Policijos dokumentų valdymo sistemą (toliau – DVS), šiose metodinėse rekomendacijose ypatingas dėmesys atkreiptas į du aspektus, kurių tinkamas įgyvendinimas padeda užtikrinti trumpesnius objektų tyrimų atlikimo terminus ir tyrimų kokybę. Pirmasis – tinkamas objektų, pateikiamų tyrimui ar ekspertizei atlikti, paruošimas, pakavimas ir saugojimas. Antrasis – tinkamas klausimų specialistui (ekspertui) formulavimas.

Metodinių rekomendacijų struktūrą sudaro trys dalys. I dalyje pateikiamas Centre atliekamų tyrimų ir ekspertizių sąrašas, prie kiekvienos tyrimo (ekspertizės) rūšies nurodant tiriamuosius komponentus, parametrus ar charakteristikas, taip pat pagrindinius tyrimo (ekspertizės) tikslus. Šioje dalyje, kad būtų patogiau ieškoti tolesnės reikalingos informacijos, prie kiekvienos tyrimo (ekspertizės) rūšies pateiktos nuorodos į lapus, kuriuose ieškotina informacija apie objektų pakavimą ir klausimų formulavimą. II dalyje atskirai pateikiami kiekvienos tyrimo (ekspertizės) rūšies objektų pakavimo reikalavimai, nurodant pakavimui reikalingas medžiagas, atskirais atvejais detalizuojant, kokie objektai pateikiami, kokie lyginamieji pavyzdžiai reikalingi. III dalyje atskirai dėl kiekvienos tyrimo (ekspertizės) rūšies pateiktos rekomendacijos, kokius klausimus ir kaip formuluoti. Čia taip pat galima rasti svarbios informacijos apie objektų ir lyginamųjų pavyzdžių paruošimą bei jų paėmimo ypatumus.

Metodinėse rekomendacijose kaip objektai įvardijami daiktai ir dokumentai, atitinkantys Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 91 ir 95 straipsnių nuostatas, kurie turi būti pateikiami tirti laboratorijoje, o lyginamaisiais pavyzdžiais vadinami objektai, kurie tyrimą atliekančio specialisto (eksperto) nurodymu arba tyrimą skiriančio pareigūno iniciatyva pateikiami kaip pavyzdžiai lyginamajam tyrimui atlikti.

Metodinės rekomendacijos parengtos vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso, Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2020 m. vasario 20 d. įsakymo Nr. I-55 „Dėl Rekomendacijų dėl transporto priemonių, kurios, įtariama, yra pagrobtos, paėmimo, saugojimo, tikrinimo ir grąžinimo atliekant ikiteisminį tyrimą ir vykdant tarptautinius įsipareigojimus patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2021 m. sausio 18 d. įsakymo Nr. I-14 „Dėl Rekomendacijų dėl užduočių specialistams ir ekspertams skyrimo patvirtinimo“, Lietuvos policijos generalinio komisaro 2021 m. rugsėjo 17 įsakymo Nr. 5-V-767 „Dėl Darbo su rastais stambaus kalibro šaudmenimis, sprogmenimis ir sprogstamosiomis medžiagomis instrukcijos patvirtinimo“, Lietuvos policijos generalinio komisaro 2021 m. balandžio 2 d. įsakymo Nr. 5-V-285 „Dėl Kompetencijų apžiūrėti ar tirti įvykių vietas tvarkos aprašo patvirtinimo“, Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centro viršininko 2022 m. birželio 9 d. įsakymo Nr. 140-V-40 „Dėl Įvykio vietos fiksavimo ir objektų ar pėdsakų paieškos, paėmimo ir pakavimo, atliekant įvykio vietos apžiūrą ar tyrimą, rekomendacijų patvirtinimo“ nuostatomis.

Adresas:

Tyrimo (ekspertizės) objektai Centrai pateikiami adresu: Liepyno g. 11A, 08108 Vilnius.

I DALIS
LIETUVOS POLICIJOS KRIMINALISTINIŲ TYRIMŲ CENTRE ATLIEKAMI
OBJEKTŲ TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

Tyrimų ir ekspertizių rūšys	Tiriamieji komponentai, parametrai ar charakteristikos ir (ar) pagrindiniai tyrimo (ekspertizės) tikslai	Pakavimas, II dalis	Klausimų formulavimas, III dalis
1. Alkoholinių skysčių tyrimai ir ekspertizės: 1.1. naminės degtinės, raugo ir kitų naminių alkoholinių gėrimų; 1.2. etilo alkoholio ir jo skiedinių (mišinių); 1.3. alkoholinių (spiritinių) gėrimų	Etilo alkoholio ir tūrinės etilo alkoholio koncentracijos nustatymas; alkoholinio skysčio juslinių, fizikinių ir cheminių (kokybinių ir kiekybinių) rodiklių, lakiųjų organinių junginių sudėties nustatymas; alkoholinių skysčių rūšinės priklausomybės nustatymas; absoliutaus etilo alkoholio kiekio rauge apskaičiavimas	7 lapas (pirmasis skirsnis)	22–23 lapai (I skyrius)
2. Aparatų, skirtų naminiams stipriems alkoholiniams gėrimams gaminti, tyrimai ir ekspertizės	Aparato sudėtinių dalių paskirties nustatymas; tinkamumo gaminti naminius stiprius alkoholinius gėrimus nustatymas; panaudojimo gaminant naminius stiprius alkoholinius gėrimus nustatymas	7–8 lapai (antrasis skirsnis)	24 lapas (II skyrius)
3. Balistiniai tyrimai ir ekspertizės: 3.1. ginklų, jų dalių ir šaudmenų; 3.2. ginklų identifikavimo	Ginklų klasifikavimas; mechanizmų veikimo patikrinimas, tinkamumo šaudyti nustatymas; ginklo identifikavimas pagal pėdsakus ant kulų ir tūelių; ginklų identifikacinių numerių atkūrimas; šūvio aplinkybių nustatymas	8–9 lapai (trečiasis skirsnis)	24–25 lapai (III skyrius)
4. Biologiniai tyrimai ir ekspertizės	Biologinių pėdsakų buvimo nustatymas; asmens identifikavimas pagal DNR; tėvystės nustatymas	10 lapas (ketvirtasis skirsnis)	25–26 lapai (IV skyrius)
5. Cheminiai tyrimai ir ekspertizės: 5.1. dažų ir lakų; 5.2. dokumentų medžiagų; 5.3. sprogstamųjų medžiagų ir sprogimo pėdsakų; 5.4. panaikintų ženklų atkūrimas	Cheminės sudėties nustatymas; medžiagos identifikavimas; gautų objektų cheminės sudėties palyginimas; panaikintų ženklų ant metalinių, polimerinių ir stiklinių paviršių atkūrimas	10–11 lapai (penktasis skirsnis)	26–28 lapai (V skyrius)
6. Daktiloskopiniai tyrimai ir ekspertizės	Rankų pėdsakų buvimo ant įvairių paviršių nustatymas; rankų pėdsakų tinkamumo asmeniui identifikuoti nustatymas; asmens identifikavimas pagal rankų pėdsakus	11–12 lapai (šeštasis skirsnis)	28 lapas (VI skyrius)
7. Dokumentų blankų ir rekvizitų tyrimai ir ekspertizės	Viso dokumento arba jo dalies suklastojimo fakto ir padirbimo būdo nustatymas, klastojimo žymių suradimas ir tyrimas, sunaikintų dokumentų	12–13 lapai (septintasis skirsnis)	29 lapas (VII skyrius)

	(sudegintų, suplėšytų) pirmųkščio vaizdo atkūrimas, nematomų ir blogai matomų tekstų perskaitymas, priemonių, panaudotų dokumentui pagaminti arba suklastoti, identifikavimas. Svarbu. Nuo 2019 m. gruodžio 18 d. Centras grynųjų pinigų (banknotų ir monetų) tyrimų nebeatlieka. Visų iš apyvartos išimtų banknotų, kurie, kaip įtariama, gali būti netikri, tyrimus atlieka tik Lietuvos bankas.		
8. Ekonominiai tyrimai ir ekspertizės	Visų rūšių ir nuosavybės formų ūkio subjektų ūkinės finansinės veiklos tyrimai, apskaitos organizavimo ir tvarkymo atitikties teisės aktų reikalavimams ir teisės aktų reikalavimų nesilaikymo pasekmių nustatymas	13 lapas (aštuntasis skirsnis)	30–31 lapai (VIII skyrius)
9. Informacinių technologijų tyrimai	Įrenginyje saugomos informacijos nustatymas; įrenginių identifikavimas	14–15 lapai (devintasis skirsnis)	31–32 lapai (IX skyrius)
10. Narkotinių ir psichotropinių medžiagų tyrimai ir ekspertizės: 10.1. augalinės kilmės narkotinių medžiagų; 10.2. sintetinės kilmės narkotinių ir psichotropinių medžiagų bei jų pirmtakų	Augalinės kilmės narkotinių medžiagų ir sintetinės kilmės narkotinių ir psichotropinių medžiagų bei jų pirmtakų nustatymas; amfetamino ir metamfetamino kiekio nustatymas	15–17 lapai (dešimtas skirsnis)	33 lapas (X skyrius)
11. Nešaunamųjų ginklų tyrimai ir ekspertizės	Priklausomybės nešaunamiesiems ginklams nustatymas, klasifikavimas	17 lapas (vienuoliktasis skirsnis)	33 lapas (XI skyrius)
12. Portretų tyrimai	Asmens identifikavimas pagal veido atvaizdą	17–18 lapai (dvyliktasis skirsnis)	33–34 lapai (XII skyrius)
13. Rašysenos tyrimai ir ekspertizės	Asmens identifikavimas pagal rašyseną ir parašą	12–13 lapai (septintasis skirsnis)	34–36 lapai (XIV skyrius)
14. Techniniai sprogmėnų ir sprogmimo aplinkybių tyrimai ir ekspertizės	Sprogimo fakto, atskirų detalių ir skeveldrų priklausomybės sprogmėniui bei sprogmimo pėdsakų ant įvykio vietoje esančių daiktų nustatymas; sprogmės konstrukcijos, sprogstamųjų medžiagų kiekio ir rūšies, sprogmės susprogdinimo būdo ir priemonių, kitų jo ypatybių nustatymas; sprogmimo ir pasiruošimo jam aplinkybių, realių ir galimų pasekmių nustatymas; sprogmų palyginimas	18 lapas (tryliktasis skirsnis)	36–37 lapai (XV skyrius)
15. Transporto priemonių	Markės, modelio, pagaminimo metų nustatymas; pirminės dangos dažų	19 lapas	37 lapas (XVI skyrius)

identifikavimo tyrimai ir ekspertizės	spalvos nustatymas; gamyklos lentelių (žymeklių) nustatymas; identifikacinio numerio (VIN) nustatymas; agregatų numerių autentiškumo nustatymas; transporto priemonių identifikacinių numerių (VIN), agregatų numerių atkūrimas	(keturioliktasis skirsnis)	
16. Trasologiniai tyrimai ir ekspertizės: 16.1. drabužių pėdsakų; 16.2. įrankių ir (ar) mechanizmų (įrenginių) pėdsakų; 16.3. objekto visumos nustatymo; 16.4. plombų ir pynių; 16.5. spynų ir užraktų; 16.6. transporto priemonių pėdsakų; 16.7. žmogaus kojų ir avalynės pėdsakų	Išvardytų objektų identifikavimas pagal jų paliktus pėdsakus, spynų ir plombų būklės vertinimas ir kt.	19–21 lapai (penkioliktasis skirsnis)	37–38 lapai (XVII skyrius)
17. Vaizdų (portretų) tyrimai	Vaizdo (portretų) medžiagos, kurioje užfiksuotas dominantis asmuo ar kitas dominantis objektas, paruošimas identifikavimui	21–22 lapai (šešioliktasis skirsnis)	38–39 lapai (XVIII skyrius)

II DALIS OBJEKTŲ PAKAVIMO REKOMENDACIJOS

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Šioje dalyje pateikiamos rekomendacijos, kaip tinkamai paruošti objektus tyrimui ar ekspertizei atlikti, kaip juos pakuoti, saugoti ir pateikti. Šios rekomendacijos apima pagrindinius tinkamo objektų pakavimo, saugojimo ir pateikimo tirti reikalavimus. Jose neaprašyti išskirtinių atvejų (labai dideli kiekiai, labai specifiniai daiktai) bei išskirtinių sąlygų reikalaujančių daiktų (pirotechnika, dujų balionai ir kt.) pakavimo reikalavimai.

2. Objektų pakavimo rekomendacijų laikymasis padeda užtikrinti objektų tyrimo patikimumą. Pradėjus objektus teikti per policijos kurjerius, o užduotis atlikti tyrimą – per IBPS ar DVS, objektų tapatumo užtikrinimas reikalauja papildomo atidumo.

3. Jei objektai netinkamai supakuoti ar (ir) nesilaikoma reikalingų specialių objektų gabenimo ir saugojimo sąlygų, kyla pėdsakų praradimo ar sugadinimo grėsmė, ir jos pasekmių ištaisyti gali būti nebeįmanoma.

4. Jei užduotyje nurodyti duomenys apie pateikiamus supakuotus objektus neatitinka pateikiamų pakuočių tipo (pvz., dėžė, vokas, popierinis maišas ar kt.) ar užduotyje nurodyto pakuočių skaičiaus arba yra kitų netikslumų ar neatitiktį (pakuočių identifikavimo IBPS brūkšninis kodas ir kt.), kyla grėsmė objektų tapatumui ir tyrimo patikimumui teisminiame nagrinėjime. Todėl, esant esminėms neatitiktims, užduotis gražinama rengėjui patikslinti užduoties turinio ar pakavimo neatitiktis.

5. Objektai tirti Centre nepriimami esant nors vienai iš šių aplinkybių:

5.1. jei skiriama tyrimo (ekspertizės) rūšis nenustatyta Centro veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose (I dalyje išvardyta, kokie tyrimai (ekspertizės) atliekami Centre);

5.2. jei yra akivaizdžių objektų pakuotės pažeidimų (pvz., praplėšta, įplėšta pakuotė, ne iki galo užklijuota pakuotė, visai neužklijuota pakuotė ir pan.) ar pačių objektų pažeidimų (pvz., sudaužyti stikliniai objektai);

5.3. jei objektų ar jų pakuočių skaičius neatitinka užduotyje nurodyto skaičiaus;

5.4. jei nėra su objektais pateiktų atitinkamų dokumentų (užduoties atlikti objektų tyrimą, nutarties atlikti ekspertizę, prašymo atlikti tyrimą) ar užduotis neperduota per IBPS;

5.5. jei užduotis yra nepasirašyta arba neregistruota (IBPS, DVS);

5.6. jei yra akivaizdžių pateikiamų dokumentų ir užrašų ant objektų ar jų pakuočių neatitikčių bei objektai ar jų pakuotės nepažymėti IBPS sugeneruotais brūkšniniais kodais;

5.7. jei ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūno, prokuroro užduotyje atlikti objektų tyrimą dokumento turinio rekvizite nenurodytas ikiteisminio tyrimo (medžiagos) ar kriminalinės žvalgybos bylos numeris ar administracinio nusižengimo identifikacinis kodas (siunčiama DVS).

6. Priimdamas objektus, Centro registracijos darbuotojas gali reikalauti iš užsakovų, kurie tiesiogiai į Centrą pristato objektus, informacijos apie papildomas pateikiamų objektų saugojimo sąlygas (pvz., saugojimas šaldytuve ir pan.), kenksmingumą, pavojingumą. Už šios informacijos pateikimą laiku atsako tyrimą (ekspertizę) skiriantis pareigūnas. Ji paprastai užrašoma ant atskiro lapo ir pridedama prie pakuotės jos nepažeidžiant ar pritvirtinama prie objekto jo nesugadinant.

7. Daiktai ir (ar) dokumentai, turintys reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti, kuriems nereikia skirti laboratorinio tyrimo ir kurie perduodami į sandėlį saugoti, turi būti pakuojami taip pat, kaip ir laboratoriniam tyrimui siunčiami objektai.

8. Pakuojant objektus, reikia laikytis šių bendrųjų reikalavimų:

8.1. Pakuojant objektus naudojamos individualios apsaugos priemonės: vienkartinės pirštinės, vienkartinė medicininė kaukė, vienkartinis kombinezonas ir vienkartiniai antbačiai.

8.2. Pakavimo priemonės parenkamos pagal pakuojamų pėdsakų rūšį, jos turi būti tinkamo dydžio ir patvarios, kad supakuotas objektas neiškristų, nepažeistų pakuotės, nekeltų grėsmės aplinkiniams ar nesugadintų pėdsakų.

8.3. Jei objektai yra nestandartinių ar labai didelių gabaritų, galima juos pateikti tirti:

8.3.1. juos dalinai supakavus, apsaugant jų darbinius paviršius ar kitas tirti svarbias vietas pakavimo priemonėmis (pvz., 2 m ilgio laužtuvo galai);

8.3.2. jų nesupakavus, tačiau juos transportuojant reikia vengti liesti paviršius, ant kurių gali būti ieškoma pėdsakų ar yra tikimybė, kad paviršiai buvo liesti įtariamųjų.

8.4. Objektus su pėdsakais ar pėdsakus reikia pakuoti iš karto paėmus, jei objektų neplanuojama džiovinti. Jei planuojama objektus džiovinti, objektas pakuojamas į laikiną popierinę pakuotę. Objektų džiovinimą gali atlikti tik teritorinių policijos įstaigų kriminalistinių tyrimų padalinių specialistai (toliau – KTP specialistas) objektų džiovinimui skirtose patalpose.

8.5. Ant pakuotės užrašomi įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos arba administracinio nusižengimo identifikacinis kodas (toliau – ROIK), numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, pėdsakas supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užklijuojamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

8.6. Užrašai surašomi ant tuščios pakuotės, kad būtų nepažeisti (nesugadinti) tyrimui atlikti pateikiami objektai ar pėdsakai, kad būtų užtikrinamas pakuotės sandarumas.

8.7. Kiekvienas objektas su pėdsaku ar pėdsakas pakuojami atskirai. Išimtyms nurodytos Įvykio vietos fiksavimo ir objektų ar pėdsakų paieškos, paėmimo ir pakavimo, atliekant įvykio vietos apžiūrą ar tyrimą, rekomendacijose, patvirtintose Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centro viršininko 2022 m. birželio 9 d. įsakymu Nr. 140-V-40 „Dėl Įvykio vietos fiksavimo ir objektų ar pėdsakų paieškos, paėmimo ir pakavimo, atliekant įvykio vietos apžiūrą ar tyrimą, rekomendacijų patvirtinimo“.

9. Supakavus objektą ar pėdsaką į pakuotę su užrašais, ji turi būti užklijuota ir užplombuota klijuojamąja ar užtraukiamąja plomba (toliau – plomba). Plomba klijuojama (dedama, kabinama) ant pakuotės uždarymo vietos, kad atidarant pakuotę ji būtų pažeidžiama. Gali būti naudojamos kelios plombos. Taip pat turi būti pridedama informacija apie pateikiamų objektų

pavojingumą, kenksmingumą, būtinas gabenimo ar saugojimo ar sąlygas.

II SKYRIUS OBJEKTŲ PAKAVIMAS, ATSIŽVELGIANT Į TYRIMO (EKSPERTIZĖS) RŪŠĮ

PIRMASIS SKIRSNIS ALKOHOLINIŲ SKYSČIŲ TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

10. Alkoholinių skysčių objektai – naminiai stiprūs alkoholiniai gėrimai, raugas, alus, nedenaatūruotas ar denaatūruotas etilo alkoholis ir jų skiediniai (mišiniai), alkoholiniai gėrimai (pramoninės gamybos).

11. **Pakavimui reikalingos priemonės ir medžiagos:** vienkartiniai iki 1 litro talpos PET (polietilentereftalato) buteliai su plastikiniu kamščiu ar užsukami stikliniai indai, kartoninės, medinės ar plastikinės dėžės, popieriniai maišai, plastikiniai tvirtinimo dirželiai.

12. Alkoholiniai skysčiai tyrimui pateikiami buteliuose, bakeliuose ar kitokioje taroje sandariai uždaryti (išskyrus raugo mėginius). Taros negalima užkimšti popieriniais kamščiais. Ant taros užklijuojamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas objekto brūkšninis kodas.

13. Rūgimo požymių turinčių skysčių (raugo) ėminiai tyrimui atlikti pateikiami vienkartinuose ne mažesniuose kaip 1,5–2 litrų talpos PET (polietilentereftalato) buteliuose su plastikiniu kamščiu, užpildyta ne daugiau kaip du trečdaliai talpos, į kurią buvo pilamas ėminys, tūrio. Talpa uždaroma nesandariai (kamštis praduriamas aštriu daiktu). Objektai su rūgimo požymių turinčių skysčių ėminiais įpakuojami ir gabenami taip, kad objektas neapsiverstų ir neišsipiltų. Tokie objektai laboratoriniam tyrimui turi būti išsiųsti kaip įmanoma greičiau.

14. Tara su alkoholiniais skysčiais tvarkingai sudedama į dėžes. Stikliniai buteliai turi būti pakuojami taip, kad nesiliestų tarpusavyje ir nesudužtų transportavimo metu.

15. Objektai (buteliai, bakeliai ar kita tara) įpakuojami ir užantspauduojami taip, kad ant objekto esančios etiketės užrašai nebūtų uždengti, užklijuoti ar kitaip sugadinti ar pažeisti.

16. Laboratoriniai alkoholinių skysčių ėminiai laikomi ir gabenami taip, kad jie nepakistų:

16.1. imtis atsargumo priemonių, kad ėminiai būtų apsaugoti nuo nepageidaujamų sąlygų (tiesioginių saulės spindulių, labai žemos ar aukštos temperatūros, skysčio išpylimo ir pan.);

16.2. įpakuoti taip, kad tara nesudužtų, neapvirštų ar kitaip nesugadintų.

17. Rekomenduojama laboratorinius alkoholinių skysčių ėminius laikyti vėdinamose, nuo tiesioginių saulės spindulių apsaugotose patalpose, temperatūra patalpoje turi būti ne aukštesnė kaip 20 laipsniai šilumos.

18. Rūgimo požymių turinčio skysčio negalima laikyti sandariai uždarytoje taroje.

19. Rūgimo požymių turinčius skysčius (raugas, alus) rekomenduojama laikyti šaldytuve, iki pristatymo į laboratoriją. Jei tokios galimybės nėra – kuo vėsesnėje patalpoje.

20. Ant dėžių ar pakuočių turi būti užrašomi įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos arba ROIK numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, alkoholinio skysčio likutis supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užklijuojamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

ANTRASIS SKIRSNIS APARATŲ NAMŲ GAMYBOS STIPRIEMS ALKOHOLINIAMS GĖRIMAMS GAMINTI TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

21. Aparatų namų gamybos stipriems alkoholiniams gėrimams gaminti tyrimo objektai: bet kokios konstrukcijos aparatai (įrenginiai), kurie galėjo būti ar gali būti naudojami raugui (raugalui) distiliuoti (naminei degtinei gaminti), šių įrenginių sudėtinės dalys. Jos gali būti tiek savadarbės, tiek fabrikinės (pvz., buitinės paskirties daiktai: bidonai, kibirai, puodai, metaliniai vamzdžiai, guminės žarnos ir pan.). Dažniausiai fabrikinės gamybos daiktų konstrukcija būna šiek tiek pakeista.

22. Paprasčiausias distiliavimo įrenginys, kuriuo galima gaminti naminius stiprius alkoholinius gėrimus, susideda iš dviejų pagrindinių dalių: kaitinamojo indo, kuriame yra distiliuojamas skystis, ir garų kondensavimo (šaldymo) sistemos. Dažnai distiliavimo įrenginius sudaro ir daugiau sudedamųjų dalių.

23. Lyginamieji pavyzdžiai šios rūšies tyrimams nepateikiami.

24. **Pakavimui reikalingos priemonės ir medžiagos:** popieriniai maišai, dėžės, pakavimo popierius.

25. Labai svarbu tirti pateikti visas įrenginio sudėtines dalis, nepamirštant ir jungiamųjų dalių (vamzdžių, žarnų ir kt.). Neretai nėra galimybių paimti visų įrenginio sudėtinių dalių (pvz., kuri nors dalis įmūryta į stacionarią krosnį ar pan.). Tokiu atveju šią dalį būtina užfiksuoti (nufotografuoti, išmatuoti) ir tai užfiksuoti įvykio vietos apžiūros protokole. Kaip pakuoti skystį, rastą išardant aparatą, aprašyta šių metodinių rekomendacijų II skyriaus pirmojo skirsnio 13 punkte.

26. Jei objektai labai didelių gabaritų, tirti pateikti galima jų nesupakavus, tačiau reikia apsaugoti jungiamuosius dalių paviršius, o juos gabenant reikia vengti liesti paviršius, ant kurių gali būti ieškoma pėdsakų ar yra tikimybė, kad paviršiai buvo liesti įtariamųjų.

27. Visais atvejais objektai, dėžės ar pakuotės turi būti užplombuotos, turi būti užrašyta informacija, leidžianti susieti objektą ar pakuotę su užduotimi atlikti objektų tyrimą (aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos arba ROIK numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, alkoholinio skysčio likutis supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užkljuojamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas).

TREČIASIS SKIRSNIS BALISTINIAI TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

28. Balistinio tyrimo objektai:

28.1. pramoniniai ir savadarbiai šaunamieji ginklai, pneumatiniai, dujiniai (pistoletai, revolveriai) ir kiti specialūs ginklai, taip pat įtaisai, savo konstrukcija panašūs į šaunamuosius ginklus, ginklų dalys, detalės ir priedėliai (garso slopintuvai, naktinio matymo taikikliai);

28.2. graižtvinių ginklų šaudmenys (pramoniniai ir savadarbiai), kurių kalibras nesiekia 12,7 mm, lygiavamzdžių ginklų šaudmenys, pneumatinių ginklų sviediniai, kitų specialių ginklų šaudmenys, šaudmenų sudėtinės dalys (tūtelės, kapsulės, kulkos, išskyrus paraką ir dujinių šovinių sudėtyje esančias dirginamojo poveikio medžiagas);

28.3. šautos tūtelės, iššautos kulkos, šratai, grankulkės, kamščiai;

28.4. specialūs įrankiai, mechanizmai, formos ir kt., jei įtariama, kad jie galėjo būti panaudoti gaminant šaunamuosius ginklus, ginklų brėžiniai, kuriuose nurodyti matmenys.

29. Lyginamieji kulų ir tūelių pavyzdžiai gaunami atlikus eksperimentinį šaudymą iš identifikuojamojo ginklo. Lyginamųjų pavyzdžių kokybė priklauso nuo įvairių veiksnių, kuriuos įvertinti dažniausiai gali tik specialistas. Todėl įstaigai, kurioje bus atliekamas tyrimas, reikia pateikti identifikuojamąjį ginklą ir šovinius, o lyginamuosius pavyzdžius paruoš pats specialistas.

30. **Pakavimui reikalingos priemonės ir medžiagos:** popieriniai vokai, paketai, maišai, kartoninės dėžės, pakavimo popierius.

31. Tyrimui siunčiamą objektą – ginklą, kiekvieną siunčiamą tūtelę, kulką ir kt. reikia supakuoti atskirai į voką ar kt., kad ant jų esantys pėdsakai būtų apsaugoti nuo bet kokių pokyčių ar sunaikinimo.

32. Jeigu drabužiai su šautiniais pažeidimais yra drėgni, prieš pateikiant tyrimui jie turi būti išdžiovinti. Šlapi drabužiai pakuojami į laikiną pakuotę ir vežami džiovinti arba per 24 val. pristatomi į laboratoriją tyrimui atlikti.

33. Pakuojant drabužius, šūvio pėdsakai, esantys ant objektų, turi būti uždengiami švairiu popieriumi taip, kad pėdsakai nesiliestų tarpusavyje ir su pakuote. Negalima objektų sulenkti tose vietose, kur yra šūvio pėdsakai.

34. Pakuotės turi būti pakankamai tvirtos, objektai jose neturi judėti, trintis vienas į kitą (pvz., ginklas prie dėžės dugno pritvirtinamas plastikiniais tvirtinimo dirželiais).

35. Ant pakuočių užrašomi įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos arba ROIK numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, pėdsakas supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užkljuojamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

36. Visi užrašai ir žymos daromi tik ant pakuočių. Ką nors žymėti ant objektų draudžiama.

KETVIRTASIS SKIRSNIS BIOLOGINIAI TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

37. Biologinių tyrimų objektas – daiktai ar jų dalys su biologiniais pėdsakais, biologinių pėdsakų nuoplovos ir iškarpos, pavyzdžiai lyginamajam tyrimui atlikti.

38. **Pakavimui reikalingos priemonės ir medžiagos:** popierinės pakuotės (vokai, paketai, maišai), kartoninės dėžės.

39. Kiekvienas objektas ar tamponas su biologinio pėdsako nuoplova pakuojami į atskirą popierinę pakuotę. Išimtis: nuorūkos iš vienos peleninės (ar stiklainio) gali būti pakuojamos į vieną popierinę pakuotę.

40. Objektai turi būti supakuoti taip, kad jie neiškristų iš pakuotės, nepažeistų pakuotės gabenant.

41. Objektai, galintys sukelti pavojų sveikatai ar gyvybei (peiliai, švirksčių adatos, konteineriai su pavojingomis medžiagomis ir kt.), turi būti supakuoti taip, kad nejudėtų, į tvirtus (neplyštančius), kietus paketus (pvz., kartonines dėžes), kad gabenant ir išpakuojant nesukeltų pavojaus gyvybei ir sveikatai. Ant paketų matomoje vietoje turi būti aiškus ir ryškus užrašas: „PAVOJINGA“ arba „PAVOJINGA / AŠTRŪS DAIKTAI“.

42. Šlapias objektas prieš pakuojant turi būti išdžiovinintas. Objektų džiovinimą gali atlikti tik KTP specialistai objektų džiovinimui skirtose patalpose. Ant džiovinti pateiktos pakuotės matomoje vietoje turi būti aiškus ir ryškus užrašas: „OBJEKTAS (buvo) ŠLAPIAS / DRĖGNAS“.

43. Vandenyje buvęs drabužis (pvz., kepurė, medžiaginė pirštinė) gali būti išgręžtas (būtinai mūvint vienkartinę pirštines) ir pakuojamas taip pat, kaip šių metodinių rekomendacijų 42 punkte aprašyti šlapi objektai.

44. Draudžiama objektus pakuoti į anksčiau naudotą, ne naują pakuotę. Taip pat draudžiama naudoti plastikines pakuotes, nes jose biologiniai pėdsakai gali supelyti ar supūti.

45. Ant išorinių pakuočių negali būti persisunkusio kraujo pėdsakų (būtina naudoti dvigubą pakuotę).

46. Objektai, ant kurių yra sudžiūvusio kraujo, pakuojami paskutiniai, kad būtų išvengta kryžminės taršos, kurios metu vieno pėdsako (sudžiūvusio kraujo) dalelės gali būti perneštos ant kito objekto ar pėdsako.

47. Ant pakuočių užrašomi įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos arba ROIK numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, pėdsakas supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užkljuojamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

PENKTASIS SKIRSNIS CHEMINIAI TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

Dažų ir lakų tyrimai

48. Išdžiūvusių dažų ir lakų tiriamieji pavyzdžiai tyrimui turi būti pateikti popierinėse pakuotėse.

49. Kiekvienas objektas turi būti pakuojamas atskirai.

50. Ant pakuočių užrašomi įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos arba ROIK numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, pėdsakas supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užklįjaujamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

Metallų tyrimai

51. Objektai metallų tyrimui pakuojami sausi, neveikiami mechaniškai arba agresyvos aplinkos (cheminės medžiagos, terminio poveikio).

52. Kiekvienas objektas turi būti supakuotas atskirai, sandariose popierinėse pakuotėse.

53. Jei dėl didelių matmenų ar didelio medžiagos kiekio nėra galimybės pristatyti objektų į laboratoriją, turi būti paaimami ir atskirai supakuojami kiekvienos rūšies objektų ėminiai.

54. Ant pakuočių užrašomi įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos arba ROIK numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, pėdsakas supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užklįjaujamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

Dokumentų medžiagų tyrimai

55. Dokumentų medžiagoms priskiriamas popierius, tušas, rašalas, klįjai, spausdintuvų dažomosios medžiagos.

56. Pakuojant būtina užtikrinti pakuotės sandarumą, nepažeisti (nesugadinti) tyrimui atlikti pateikiamo objekto (pvz., kad jis neprilįptų prie pakuotės ir pan.). Objektai turi būti pateikti sausi, popierinėse pakuotėse.

57. Lyginamieji pavyzdžiai supakuojami ir pateikiami ta pačia tvarka kaip ir objektai.

58. Ant pakuočių užrašomi įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos arba ROIK numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, pėdsakas supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užklįjaujamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

Stiklo ir keramikos tyrimai

59. Pagrindinis stiklo ir keramikos gaminių pakavimo reikalavimas – pakuotėje objektai iš skirtingų vietų neturi liestis tarpusavyje.

60. Stiklo arba keramikos objektai turi būti supakuoti į popierinę pakuotę, kartotinę dėžę. Pakuotės tipas priklauso nuo stiklo arba keramikos rūšies, kiekio ir dydžio.

61. Lyginamieji pavyzdžiai supakuojami ir pateikiami taip pat kaip ir objektai.

62. Ant pakuočių užrašomi įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos arba ROIK numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, pėdsakas supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užklįjaujamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

Plastikų (polimerinių medžiagų) tyrimai

63. Objektai pakuojami atskirai, sausi, popierinėse pakuotėse ir neturi kontaktuoti su agresyviomis medžiagomis ir nesiliesti su kitomis plastikinėmis medžiagomis.

64. Ant pakuočių užrašomi įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos),

kriminalinės žvalgybos arba ROIK numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, pėdsakas supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užklajuojamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

ŠEŠTASIS SKIRSNIS DAKTILOSKOPINIAI TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

65. Daktiloskopiniam tyrimui gali būti pateikti šie objektai: daiktai arba jų dalys su išryškintais arba neryškintais rankų pėdsakais, rankų pėdsakai, nukopijuoti ant daktiloskopinių plokštelių, arba nufotografuotų pėdsakų nuotraukos.

66. **Pakavimui reikalingos priemonės ir medžiagos:** popieriniai vokai, kartoninės dėžės.

67. Daktiloskopinės plokštelės pakuojamos į voką. Į vieną voką galima pakuoti daugiau nei vieną daktiloskopinę plokštelę.

68. Daiktai (pvz., stikliniai, plastikiniai, metaliniai ir kt.) arba jų dalys su išryškintais arba neryškintais rankų pėdsakais pakuojami į pakankamo dydžio kartoninę dėžę taip, kad objektai nejudėtų gabenant, nesitrintų į sienelės, nebūtų pažeisti ar sugadinti pėdsakai arba pats objektas. Jei į vieną dėžę pakuojami keli tokie objektai, jie taip pat turi nesiliesti tarpusavyje.

69. Daiktai (pvz., banknotai, popierius, kartonas, lakštinė medienos medžiaga, neapdorota mediena ir kt.) su neišryškintais rankų pėdsakais pakuojami į popierinius vokus. Į vieną pakuotę galima pakuoti daug tokių objektų.

70. Minkšto plastiko objektai (pvz., maišeliai ir kt.) su neišryškintais pėdsakais pakuojami į pakankamo dydžio kartoninę dėžę. Į vieną pakuotę galima pakuoti daugiau tokių objektų, tačiau negalima jų lankstyti, glamžyti, per jėgą grūsti į pakuotę.

71. Objektai, galintys sukelti pavojų sveikatai ir gyvybei (pvz., peiliai, švirktų adatos, konteineriai su pavojingomis medžiagomis ir kt.), turi būti supakuojami taip, kad nejudėtų, į tvirtus (neplyšančius), kietus paketus, kad gabenant ir išpakuojant nesukeltų pavojaus gyvybei ir sveikatai. Ant tokių paketų papildomai matomoje vietoje turi būti aiškus ir ryškus užrašas: „PAVOJINGA“ arba „PAVOJINGA / AŠTRŪS DAIKTAI“.

72. Šlapi objektai prieš pakuojant turi būti išdžiovinami, o, nesant tam reikalingų sąlygų, per 24 val. pateikiami tirti supakuoti į popierinę ar kartoninę pakuotę. Ant tokių paketų papildomai matomoje vietoje turi būti aiškus ir ryškus užrašas: „OBJEKTAS (buvo) ŠLAPIAS / DRĖGNAS“.

73. Daktiloskopinės kortelės su rankų atspaudų lyginamaisiais pavyzdžiais pakuojamos į voka. Į vieną voka galima pakuoti daugiau nei vieną daktiloskopinę kortelę. Supakavus daktiloskopines korteles, pakuotė turi būti užklijuojama.

74. **Užrašai surašomi ant tuščios pakuotės, kad būtų nepažeisti (nesugadinti) tyrimui atlikti pateikiami objektai ar pėdsakai.**

75. Ant pakuočių užrašomi įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos arba ROIK numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, pėdsakas supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užklijuojamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

SEPTINTASIS SKIRSNIS DOKUMENTŲ BLANKŲ BEI REKVIZITŲ IR RAŠYSENOS TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

76. Dokumentų blankų bei rekvizitų ir rašysenos objektai – rankraštiniai ir pakeisto turinio dokumentai, suklastoti dokumentai, dokumentų kopijos, lyginamieji pavyzdžiai, asmens dokumentai ir kt.

77. **Pakavimui reikalingos priemonės ir medžiagos:** popieriniai paketai, įvairių dydžių vokai, pakavimo popierius, kartoninės dėžės.

78. Kiekvienas dokumentas sudedamas į atskirus popierinius paketus arba jų dydį atitinkančius vokus, išskyrus lyginamuosius pavyzdžius, kuriuos galima pakuoti į vieną pakuotę. Ant pakuočių užrašomi įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos arba ROIK numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užklijuojamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

79. **Užrašai surašomi ant tuščios pakuotės, kad būtų nepažeisti (nesugadinti) tyrimui atlikti pateikiami objektai.**

80. Dokumentai nežymimi ir nelankstomi, jų negalima susegti, ant jų neklijuojami aiškinamieji užrašai ir lipnios juostos.

81. **Kopijavimo aparatų, spausdinimo įrangos pakavimas:**

81.1. Dauginimo, spausdinimo įrangą geriausia pakuoti į kartonines dėžes. Pakavimui skirta pakuotė turi būti tvirta, kad gabenant nebūtų sugadinti objektai ir ant jų esantys pėdsakai.

81.2. Spausdinimo plokštelės ir plėvelės turi būti apsaugotos nuo galimo įbrėžimo ar kitų pažeidimų, todėl pakuojamos į atskirus popierinius paketus. Pagal poreikį papildomai objektus galima apsaugoti naudojant pakavimo popierių.

81.3. Ant dėžių, paketų užrašomi įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos arba ROIK numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, pėdsakas supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užklijuojamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

82. **Iš dalies sudegusių dokumentų paėmimą gali atlikti tik KTP specialistai.**

83. Šiukšlių dėžėje rastas iš dalies sudegęs dokumentas atskirai nepakuojamas, o paimamas ir pristatomas į laboratoriją su visu objektu, kuriame jis buvo rastas.

84. Ant dėžės (pakuotės), kurioje yra gabenamos iš dalies sudegusių dokumentų dalys, klijuojama etiketė su užrašu „TRAPŪS DAIKTAI“.

85. **Drėgnų, suteptų krauju ar kitais skysčiais permirkusių dokumentų pakavimas:** prieš pakuojant tokius dokumentus, būtina juos išdžiovinti kambario temperatūroje. Objektų paėmimą ir džiovinimą gali atlikti tik KTP specialistai objektų džiovinimui skirtose patalpose.

86. Kiekvienas dokumentas sudedamas į atskirus popierinius paketus. Ant paketų užrašomi įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos arba ROIK numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, pėdsakas supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užklijuojamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

87. **Užrašai surašomi ant tuščios pakuotės, kad būtų nepažeisti (nesugadinti) tyrimui atlikti pateikiami objektai.**

AŠTUNTASIS SKIRSNIS EKONOMINIAI TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

88. Ekonominio tyrimo objektai yra ūkio subjekto apskaitos dokumentai (vykdytas ūkines finansines operacijas patvirtinantys dokumentai), apskaitos registrai (suvestinės, kuriose teisės aktų nustatyta tvarka apibendrinami įvykusių ūkinių finansinių operacijų duomenys), finansinių ataskaitų rinkiniai, deklaracijos, pranešimai, ataskaitos, kitų ūkio subjektų dokumentai, susiję su ūkinėmis finansinėmis operacijomis, vykdytomis su tiriamuoju ūkio subjektu, duomenys ar kita informacija iš valstybės institucijų (apie ūkio subjekto turta, mokestines prievoles ir pan.) bei ikiteisminio tyrimo duomenys, turintys reikšmės tyrimui.

89. Objektai ekonominiam tyrimui teikiami kartu su užduotimi arba, esant tyrimų atlikimo eilei, gali būti pateikti vėliau (tikslinama su specialistu).

90. Objektai turi būti pateikti tokio laikotarpio, kad atitiktų užduotyje atlikti objektų tyrimą nurodytą tyrimo laikotarpį, ir turi atvaizduoti ūkio subjekto vykdytas ūkines finansines operacijas, dėl kurių atliekamas tyrimas pagal pateiktus užduotyje klausimus. Priklausomai nuo užduotyje atlikti objektų tyrimą suformuluotų klausimų ir specialistui nusprendus, objektai, susiję su ūkinių operacijų tęstinumu, gali būti pateikti ilgesnio tiriamojo laikotarpio nei nurodytas užduotyje (pvz., įsakymai, sutartys, pirkimo–pardavimo dokumentai, darbų priėmimo–perdavimo aktai, sąskaitos faktūros, akcininkų susirinkimų protokolai, akcijų apmokėjimo bei įstatinio kapitalo formavimo dokumentai ir pan.). Pz., jei reikia atsakyti į klausimą, kaip ir ar pagal paskirtį buvo panaudotos paskolos lėšos, o paskola ūkio subjektui suteikta iki užduotyje nurodyto tiriamojo laikotarpio pradžios, tai dokumentai tyrimui turėtų būti pateikti nuo paskolos gavimo dienos, t. y. ilgesnio tiriamojo laikotarpio nei nurodytas užduotyje.

91. **Pakavimui reikalingos priemonės ir medžiagos:** segtuvai, popieriniai vokai, įmautės, popieriniai maišai, kartoninės dėžės.

92. Pateikiami objektai turi būti susegti segtuvuose ir sunumeruoti. Atskiri, pavieniai dokumentai taip pat turi būti sunumeruoti, lapai gali būti susegti sąvaržėle ar sąsaga, įdėti į voka, įmautę ar į dėžę arba į kitas pakuotes.

93. Supakavus objektus, pakuotė turi būti užklijuojama. Ant pakuotės užrašomi įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, pėdsakas supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užklijuojamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

DEVINTASIS SKIRSNIS INFORMACINIŲ TECHNOLOGIJŲ TYRIMAI

94. Informacinių technologijų tyrimui gali būti pateikti šie objektai: kompiuteriai (nešiojamieji, stacionarūs, kompiuteriai, sumontuoti ekrane (angl. *All in one*), serveriai, standieji diskai ir lustinės duomenų laikmenos (SSD), išoriniai standieji diskai ir išorinės lustinės duomenų laikmenos (SSD), planšetiniai kompiuteriai, CD, DVD, BLUE-RAY optinės duomenų laikmenos, USB atmintinės, atminties kortelės (SD, *micro SD*, *Compact Flash* ir kt.), LTO duomenų juostos ir kitos nestandartinės duomenų laikmenos, duomenų saugyklos (NAS), mobilieji telefonai, SIM kortelės, VoIP, balso perdavimo IP protokolu telefonų serveris, nešiojamieji daugialypės terpės grotuvai (pvz., „Apple iPod“), diktofonai, žaidimų konsolės, skaitmeniniai fotoaparatai, vaizdo kameros, GPS navigacijos įrenginiai, vaizdo įrašymo įrenginiai (DVR, NVR), vaizdo registratoriai, kompiuterių tinklų, belaidžio ryšio (*Wi-Fi*) maršrutizatoriai (tiriami įvykio vietoje, neatjungus nuo elektros tinklo), spausdintuvai, kopijavimo aparatai, skeneriai su atmintimi, kurioje gali būti išsaugomi spausdinti arba skenuoti dokumentai (angl. *buffer*), bepiločiai orlaiviai, IoT (angl. *Internet of Things*) išmanieji įrenginiai (laikrodžiai, TV ir kiti įrenginiai, kurie jungiami į tinklą).

95. **Pakavimui reikalingos priemonės ir medžiagos:** originalios informacinių technologijų įrangos pakuotės, popierinės pakuotės ar maišai, kartoninės dėžės, pakavimo popierius, ryšio signalus blokuojantys (Faradėjaus) maišeliai, folija.

96. **Būtinieji veiksmai prieš objektų pakavimą, kai objektas yra kompiuteris:**

96.1. fotografuojamas ar filmuojamas kompiuterio ir išorinių įrenginių sistemos išdėstymas – bendras vaizdas ir vaizdas iš arti;

96.2. užfiksuojami visi išoriniai įrenginiai ir jų tipai, taip pat paslėpti įrenginiai, pvz., belaidžio ryšio (*Wi-Fi*) maršrutizatoriai ir kt.;

96.3. užfiksuojama kompiuterio būklė – jis buvo įjungtas ar išjungtas;

96.4. jei kompiuteris įjungtas, nufotografuojama, kokie procesai vyksta kompiuterio monitoriuje;

96.5. jei kompiuteris įjungtas, būtina įvertinti, ar kompiuterio duomenų laikmena nėra šifruota, pvz., *Bitlocker*, *Veracrypt*. Taip pat svarbu įvertinti, ar kompiuteryje matoma informacija nėra saugoma debesijoje ar nutolusiame serveryje (serverių apžiūrai būtina pasitelkti informacinių technologijų specialistą);

96.6. prieš išimant ir supakuojant stacionarius, nešiojamuosius kompiuterius, būtina atjungti maitinimo ir kitus laidus.

97. **Objektų paruošimas pakuoti:**

97.1. įrenginiuose, galinčiuose priimti ir išsiųsti duomenis belaidžiu ryšiu (*Wi-Fi*), kuriuose yra galimybė aktyvuoti skrydžio režimą, šis režimas aktyvuojamas;

97.2. iš įrenginių, galinčių priimti ir išsiųsti duomenis belaidžiu ryšiu (*Wi-Fi*), kuriuose nėra galimybės aktyvuoti skrydžio režimo, išimama SIM kortelė, įrenginiai apvyniojami folija mažiausiai 3 sluoksniais arba įdedami į ryšio signalus blokuojantį (Faradėjaus) maišelį;

97.3. jei nėra galimybės supakuoti, būtina užplombuoti elektros laido įjungimo lizdą ir kompiuterio sisteminio bloko korpuso nuimamus dangčius taip, kad nebūtų galima išimti detalių, pakeisti informacijos ar įjungti įrenginio;

97.4. užplombuojama taip, kad nebūtų galima atidaryti nešiojamojo kompiuterio ekrano ar netyčia per pakuotę nuspausti nešiojamojo kompiuterio įjungimo mygtuko;

97.5. optinės duomenų laikmenos supakuojamos taip, kad transportuojant nebūtų pažeistas sluoksnis su duomenimis (tai neblizgus optinio disko paviršius), nebūtų deformuotos ar sulaužytos optinės duomenų laikmenos.

98. Su objektais paimami ir jų maitinimo blokai ar duomenų perdavimo laidai, jie pakuojami į tą pačią pakuotę.

99. Priimant sprendimą, kokius objektus būtina paimti tyrimui ir kokius veiksmus būtina atlikti prieš juos paimant, reikia atsižvelgti į aplinkybes ir grėsmes, esant būtinumui, pasitelkti KTP specialistus, konsultuotis su informacinių technologijų specialistais.

100. Objektai pakuojami taip, kad saugojant ir gabenant juos nebūtų pažeisti, deformuoti, sulaužyti ar kitaip sugadinti.

101. Supakavus objektus, pakuotė turi būti užklijuojama ir užplombuojama.

102. Ant pakuotės užrašomi įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos arba ROIK numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, pėdsakas supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užklijuojamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

DEŠIMTASIS SKIRSNIS

NARKOTINIŲ IR PSICHOTROPINIŲ MEDŽIAGŲ TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

103. Narkotinių ir psichotropinių medžiagų tyrimui gali būti pateikiamos grynos narkotinės ar psichotropinės medžiagos (milteliai, tabletės, kietos medžiagos, skysčiai, perforuoto popieriaus lapai, augalinės kilmės medžiagos ir grybai, medicinoje naudojami vaistai – tabletės, injekciniai skysčiai, pleistrai), taip pat įvairūs jų mišiniai, objektai ar priemonės, kuriomis narkotinės (psichotropinės medžiagos) buvo apdorojamos arba vartojamos, įvairūs asmenų, vartojančių ar platinančių narkotines (psichotropines medžiagas), naudojami daiktai (asmeniniai daiktai, rūbai, automobiliai), ant kurių gali būti šių medžiagų pėdsakų, reagentai, indai ar net visa laboratorinė įranga ir priemonės, kuriomis buvo gaminamos narkotinės (psichotropinės medžiagos) ar jų pirmtakai (prekursoriai).

104. Dirbant su narkotinėmis medžiagomis (pvz., karfentaniliu, fentaniliu ir jo dariniais) ar objektais, susijusiais su narkotinių medžiagų vartojimu (pvz., vienkartiniais švirškštais, adatomis vienkartiniams švirškštams) ir gabenimu (pvz., įvairiais konteineriais ar pakuotėmis, buvusiais asmenų burnoje ar kitose kūno ertmėse), kyla grėsmė užsikrėsti ŽIV, hepatitu ar kitomis užkrečiamosiomis ligomis, todėl būtina naudoti individualias apsaugos priemones.

105. **Pakavimui reikalingos priemonės ir medžiagos:** popieriniai vokai, paketai, maišai, kartoninės dėžės, plastikinė ir stiklinė tara (buteliai, bakeliai, kibirai ar kitos talpyklos).

106. **Objektai – milteliai, perforuoto popieriaus lapai, tabletės ir kapsulės pakuojami:**

106.1. įvykio vietoje rasti milteliai dažniausiai būna supakuoti į popieriaus, folijos lankstinukus, plastikinės plėvelės paketėlius, plastikinius maišelius. Rasti objektai supakuojami į vokus;

106.2. įvykio vietoje rasti nesupakuoti milteliai ar perforuoto popieriaus lapai pakuojami į sandarias popierines dvigubas pakuotes.

107. **Objektai – skysčiai pakuojami:**

107.1. pakuojant indus su skysčiais, būtina įsitikinti, kad jie tinkamai uždaryti;

107.2. indai su skysčiais pakuojami į kartonines dėžes. Ant dėžių turi būti įspėjimas apie viduje esantį indą su skysčiu, rodykle ant dėžės pažymimas indo viršus;

107.3. stikliniai objektai pakuojami taip, kad nesiliestų tarpusavyje ir nesudužtų transportuojant.

108. **Objektai – augalinės kilmės medžiagos pakuojami:**

108.1. įvykio vietoje rastos sausos augalinės kilmės medžiagos įvairiose pakuotėse, supresuota augalinės kilmės medžiaga tyrimui pateikiamos supakuotos į vokus, kartonines dėžes, popierinius paketus. Rasta nesupakuota sausa augalinės kilmės medžiaga pakuojama į sandarias tinkamas pagal dydį pakuotes, o šios pakuojamos į vokus, kartonines dėžes, popierinius paketus;

108.2. įvykio vietoje rasti augantys kanapių augalai ne išraunami, o nupjaunami ties žemės sluoksniu, išdžiovinami ir tyrimui pateikiami supakuoti į popierinius paketus, kartonines dėžes. Žemė su šaknimis, vazonai, kuriuose augo kanapių augalai, tyrimui nepateikiami;

108.3. įvykio vietoje rastos drėgnos augalinės kilmės medžiagos ar žali grybai išdžiovinami. Objektų džiovinimą gali atlikti tik KTP specialistai objektų džiovinimui skirtose patalpose. Jei nėra galimybės jų išdžiovinti – pakuojami į popierinius paketus, maišus, kartonines

dėžes jų nesuspaudžiant. Pakuotėse praduriamos skylės ir pakuotės su augalais per 24 val. pateikiamos tyrimui atlikti.

109. Objektai – rūkymo įrenginiai: pypkės, vandens pypkės, savadarbiai rūkymo įrenginiai pakuojami:

109.1. įvykio vietoje rastas ir paimtas kiekvienas rūkymo įrenginys atskirai supakuojamas į popierių. Jei rūkymo įrenginio viduje yra sudegusių medžiagų likučių, rūkymo įrenginio galvutė apdengiama popieriaus ar folijos lapu. Rūkymo įrenginiai tyrimui pateikiami supakuoti į vokus, popierinius paketus;

109.2. jei rūkymo įrenginyje yra vandens, jis išpilamas;

109.3. stikliniai rūkymo įrenginiai tyrimui pateikiami supakuoti į kartonines dėžes, siekiant apsaugoti juos nuo sudužimo transportuojant.

110. Objektai – švirkštai ir adatos ar kiti didesnės rizikos objektai, t. y. bet kokie duriantys ar pjaunantys objektai pakuojami:

110.1. jei švirkšte su adata ir antgaliu yra skysčio, stūmoklis patraukiamas atgal, kad skystis neištekėtų transportuojant;

110.2. jei švirkštas su skysčiu randamas be adatos ir antgalio, skystis perpilamas į sandarų indą (pvz., į plastikinį konteinerį su vatos tamponu, kuris skirtas nuoplovoms daryti);

110.3. adatų galai apsaugomi, suvyniojant švirkštą į švaraus popieriaus lapą arba adatas užlenkiant;

110.4. švirkštai pakuojami į kartonines dėžutes ir pritvirtinami plastikiniais užveržiamais dirželiais taip, kad transportuojant nejudėtų, ant pakuotės turi būti užrašas: „ATSARGIAI, ŠVIRKŠTAS“.

111. Kitos aštrios arba pavojingos medžiagos, tokios kaip šukės, stiklo vamzdžiai, veidrodžiai, skustuvų peiliukai ir kt., suvyniojami į švaraus popieriaus lapą ir pakuojami į kartonines dėžes. Objektai pritvirtinami plastikiniais užveržiamais dirželiais taip, kad transportuojant nejudėtų, ant pakuočių turi būti užrašas: „ATSARGIAI“.

112. Objektai – narkotinių ir psichotropinių medžiagų pėdsakai pakuojami:

112.1. ant pakuočių, svarstyklių, drabužių, vartojimo priemonių, pvz., veidrodėlių, šaukštelių, skutimosi peiliukų, švirkštų, adatų ir t. t., gali būti narkotinių ar psichotropinių medžiagų pėdsakų. Todėl, siekiant išvengti užteršimo, objektai, ant kurių gali būti narkotinių ar psichotropinių medžiagų pėdsakų, pakuojami atskirai, taip, kad mikrodalelės nuo vieno objekto nepatektų ant kito, nepakuojami į vieną pakuotę kartu su rastomis galbūt narkotinėmis medžiagomis. Objektai tyrimui pateikiami supakuoti į vokus, popierinius paketus, kartonines dėžes;

112.2. jei narkotinių medžiagų likučių randama ant minkštų paviršių (pvz., baldų, automobilio sėdynių, kilimėlių), draudžiama rinkti medžiagos likučius ant lipnios juostos, nes klijai trukdo tyrimui ir gadina tyrimo įrangą. Narkotinių medžiagų pėdsakus ar medžiagos likučius, atsižvelgiant į aplinkybes, rekomenduotina surinkti izopropilo alkoholiu sudrėkintu vatos tamponu, pincetu, mechaniškai sušluoti.

113. Įvykio vietoje randami vizualiai nenaudoti plastikiniai maišeliai tyrimui nepateikiami, atsižvelgiant į aplinkybes, ant jų gali būti ieškoma rankų pėdsakų.

114. Šios rūšies objektai teikiami per policijos kurjerius arba pateikiami per teisėsaugos pareigūnus. Jie privalo tyrimui pateikti visą iš nelegalios apyvartos išimtos medžiagos kiekį. Jei to padaryti praktiškai neįmanoma (pvz., kai sulaikytas labai didelis medžiagos kiekis ar yra pavojus suardyti stacionarią sintezės įrangą, pavojus žmonėms ar aplinkai ir pan.), turi būti iškviečiamas specialistas (ekspertas ar specialistų (ekspertų) grupė), siekiant įvykio vietoje atlikti objektų apžiūrą bei ėminių paėmimą.

115. Objektai turi būti tvarkingai supakuoti, sudėti į dėžes ar į stiklinę tarą. Ant pakuočių užrašomi įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos arba ROIK numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, pėdsakas supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užkljuojamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

116. Kad iki laboratorinio tyrimo pradžios būtų išsaugotos pirminės objektų savybės,

buvusios poėmio metu, rekomenduojama laikytis tam tikrų šių objektų laikymo ir pristatymo sąlygų: skysčiai laikomi vėdinamose, nuo tiesioginių saulės spindulių ir didelių temperatūros svyravimų apsaugotose patalpose.

VIENUOLIKTASIS SKIRSNIS NEŠAUNAMŲJŲ GINKLŲ TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

117. Nešaunamųjų ginklų objektai – peiliai, durklai, durtuvai, kardai, kastetai, arbaletai, elektros šoko įtaisai ir kiti įtaisai bei daiktai, skirti taikiniui paveikti nenaudojant sprogstamųjų medžiagų degimo produktų slėgio jėgos, arba objektai, kurių funkcinė paskirtis nežinoma arba ginčytina, pagaminti savadarbiu būdu, perdirbti ir neturintys ryškių nešaunamojo ginklo požymių. Tyrimui gali būti pateikiami daiktai, jų ruošiniai, pusegaminiai.

118. Apžiūrint objektus, reikia turėti omenyje, kad ant jų išorinių paviršių gali būti žmogaus rankų pėdsakų, biologinės kilmės pėdsakų, mikrodalelių ir t. t. Todėl, numatant skirti daktiloskopinį, biologinį ar kitos rūšies tyrimą, reikia imtis priemonių šiems pėdsakams išsaugoti.

119. Lyginamieji pavyzdžiai šios rūšies tyrimui nepateikiami.

120. **Pakavimui reikalingos priemonės ir medžiagos:** popieriniai vokai, paketai, maišai, kartoninės dėžės, pakavimo popierius.

121. Pakuotės turi būti pakankamai tvirtos, objektai jose neturi judėti, trintis vienas į kitą (pvz., peilis prie dėžės dugno pritvirtinamas plastikiniais tvirtinimo dirželiais).

122. Objektai, galintys sukelti pavojų sveikatai ar gyvybei (peiliai, durklai, durtuvai ir kt.), turi būti supakuoti taip, kad nejudėtų, į tvirtus (neplyštančius), kietus paketus (pvz., kartonines dėžes), kad gabenant ir išpakuojant nesukeltų pavojaus gyvybei ir sveikatai. Ant paketų matomoje vietoje turi būti aiškus ir ryškus užrašas „PAVOJINGA / AŠTRŪS DAIKTAI“.

123. Ant pakuočių užrašomi įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos arba ROIK numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, pėdsakas supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užkljuojamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

124. Visi užrašai ir žymos daromi tik ant pakuočių. Ką nors žymėti ant objektų draudžiama.

DVYLIKTASIS SKIRSNIS PORTRETŲ TYRIMAI

125. Portretų tyrimo objektai yra nuotraukos ir kiti informacijos šaltiniai (vaizdo įrašai, pasai, vairuotojo pažymėjimai ir kt.), kuriuose yra užfiksuotas žmogaus atvaizdas.

126. **Pakavimui reikalingos priemonės ir medžiagos:** specialios kompaktiniams diskams laikyti skirtos plastikinės dėžutės, specialūs kompaktiniams diskams saugoti skirti popieriniai vokai.

127. Jei tyrimui atlikti pateikiami skaitmeniniai vaizdo failai (skaitmeninės nuotraukos ar vaizdo įrašai), jie gali būti perduodami IBPS kartu su užduotimi skirti tyrimą, kaip dokumento (užduoties) priedai.

128. Jei tyrimui atlikti pateikiamos nuotraukos ar kiti materialūs objektai, jie turi būti supakuoti į pakuotes taip, kad transportavimo metu nebūtų pažeisti, deformuoti, sulaužyti ar kitaip sugadinti.

129. Ant tirti pateikiamų kompaktinių (CD ir DVD) diskų galima rašyti tik su specialiais rašikliais. Draudžiama rašyti ant pakuotės, kai joje yra įdėtas kompaktinis diskas. Visi užrašai ant pakuotės turi būti padaryti prieš įdedant į ją laikmeną su nuotraukomis ar vaizdo įrašais. Siunčiami kompaktiniai diskai turi būti įdėti į specialiai šiems diskams laikyti skirtas plastikines dėžutes, o jų neturint – į specialiai šiems diskams laikyti skirtus popierinius vokus (kad diskai nesusibraižytų, į vieną voką dedama tik po vieną kompaktinį diską). Jei kompaktiniai diskai siunčiami ne plastikinėse dėžutėse, būtina užrašyti „ATSARGIAI / KOMPAKTINIAI DISKAI“, kad būtų atkreipiamas dėmesys ir diskai nebūtų pažeisti ar sulaužyti.

130. Ant pakuočių užrašomi įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos arba ROIK numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, pėdsakas supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užklijuojamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

TRYLIKTASIS SKIRSNIS

TECHNINIAI SPROGMENŲ IR SPROGIMO APLINKYBIŲ TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

131. Techniniai sprogmenų ir sprogimo aplinkybių tyrimo objektai yra: savadarbiai ir pramoninės gamybos sprogmenys, savadarbių ir pramoninės gamybos sprogmenų dalys, savadarbės ir pramoninės gamybos sprogstamosios medžiagos, savadarbiai ir pramoninės gamybos pirotechnikos gaminiai, sprogdinimo priemonės, savadarbių ir pramoninės gamybos sprogmenų liekanos po sprogimo, objektai, paimti iš įvykio vietos, kurioje įvyko sprogimas, grunto pavyzdžiai iš įvykio vietos, kurioje įvyko sprogimas, nuoplovos iš įvykio vietos, kurioje įvyko sprogimas, 12,7 mm ir didesnio kalibro šaudmenys (šaudmenys iki 12,7 mm kalibro yra balistinio tyrimo objektai), kiti objektai.

132. Atskirais atvejais lyginamieji pavyzdžiai gali būti pateikiami.

133. **Pakavimui reikalingos priemonės ir medžiagos:** popieriniai vokai, paketai, maišai, kartoninės dėžės, pakavimo popierius.

134. Prieš pateikiant tyrimui, objektai privalo būti apžiūrėti Lietuvos policijos antiteroristinių operacijų rinktinės „Aras“ (toliau – Rinktinė „Aras“) išminuotojų ir, jeigu yra būtinybė, neutralizuoti. Visi tyrimo ir objektų pakavimo veiksmai atliekami griežtai vadovaujantis Darbo su rasta stambaus kalibro šaudmenimis, sprogmenimis ir sprogstamosiomis medžiagomis instrukcija, patvirtinta Lietuvos policijos generalinio komisaro 2021 m. rugsėjo 17 d. įsakymu Nr. 5-V-767 „Dėl Darbo su rasta stambaus kalibro šaudmenimis, sprogmenimis ir sprogstamosiomis medžiagomis instrukcijos patvirtinimo“.

135. Jeigu sprogmenys buvo sunaikinti jų radimo arba kitoje vietoje, sprogmens sunaikinimo vietą apžiūri, surenka sunaikinto sprogmens fragmentus, tyrimui reikalingus mėginius ir juos nugabena į tyrimo vietą bei tiria Centro specialistai.

136. Jeigu sprogmenų ir sprogstamųjų medžiagų kiekiai dideli, objektai apžiūrimi kartu su Rinktinės „Aras“ išminuotojais, Centro specialistais, jie atsirenka ir paima tiriamuosius pavyzdžius.

137. Sprogmenų gabenimą į laboratorinio tyrimo vietą ir jų saugojimą organizuoja ir atlieka tik Rinktinės „Aras“ išminuotojai, vadovaudamiesi galiojančiais teisės aktais.

138. Siųsti 12,7 mm ir didesnio kalibro šaudmenis, sprogmenis ir sprogstamąsias medžiagas per policijos kurjerius, paštu ar gabenti visuomeniniu transportu griežtai draudžiama.

139. Apžiūrint objektus, reikia turėti omenyje, kad ant jų išorinių paviršių gali būti žmogaus rankų pėdsakų, biologinės kilmės pėdsakų, mikrodalelių ir t. t. Todėl, numatant skirti daktiloskopinį, biologinį ar kitos rūšies tyrimą, privaloma imtis priemonių šiems pėdsakams išsaugoti.

140. Ant pakuočių užrašomi įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos arba ROIK numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, pėdsakas supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užklijuojamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

141. Visi užrašai ir žymos daromi tik ant pakuočių. Ką nors žymėti ant objektų draudžiama.

KETURIOLIKTASIS SKIRSNIS

TRANSPORTO PRIEMONIŲ IDENTIFIKAVIMO TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

142. Transporto priemonių identifikavimo tyrimo objektai – transporto priemonės (techniniai įtaisai, skirti pervežti kroviniams – keleiviams, medžiagoms, įrenginiams, įvairioms prekėms ir kt.) bei jų dalys.

143. Lyginamieji pavyzdžiai šios rūšies tyrimams nepateikiami.

144. Jeigu nustatoma, kad transporto priemonė pagrobta ar ieškoma, ar įtariamas transporto priemonės identifikavimo numerio klastojimas, objektų tyrimas atliekamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso nuostatomis ir Rekomendacijomis dėl transporto priemonių, kurios, įtariama, yra pagrobtos, paėmimo, saugojimo, tikrinimo ir grąžinimo atliekant ikiteisminį tyrimą ir vykdant tarptautinius įsipareigojimus, patvirtintomis Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2020 m. vasario 20 d. įsakymu Nr. I-55 „Dėl Rekomendacijų dėl transporto priemonių, kurios, įtariama, yra pagrobtos, paėmimo, saugojimo, tikrinimo ir grąžinimo atliekant ikiteisminį tyrimą ir vykdant tarptautinius įsipareigojimus patvirtinimo“. Pareigūnas, atsižvelgdamas į tyrimo aplinkybes, objekto paėmimo priežastis, sprendžia, kur bus laikoma transporto priemonė. Transporto priemonė turi būti aprašyta, nufotografuota ir užplombuota.

145. Priimant sprendimą dėl transporto priemonės pateikimo identifikavimo tyrimui atlikti jos saugojimo vietoje ar gabenimo tyrimui atlikti į Centrą, rekomenduojama įvertinti saugojimo ir gabenimo kaštus, atsižvelgiant į tai, kad transporto priemonės saugojimo iki identifikavimo tyrimo atlikimo trukmė gali užtrukti. Taip pat reikia įvertinti faktą, kad kai kuriais atvejais, siekiant atlikti išsamesnį tyrimą, transporto priemonę, atlikus tyrimą saugojimo vietoje, gali vis tiek tekti gabenti į Centrą.

146. Preliminarią transporto priemonės saugojimo trukmę arba transporto priemonės pateikimo tirti į Centrą datą ir laiką galima sužinoti susisiekus su Centro Transporto priemonių tyrimų skyriaus specialistais.

147. Specialistams gali nepavykti atlikti tyrimo, jei jie neturės galimybės patekti į transporto priemonę. Todėl, teikiant transporto priemonę identifikavimo tyrimui atlikti, turi būti užtikrinta, kad specialistai be kliūčių galėtų patekti į transporto priemonę.

148. Kai tyrimas atliekamas transporto priemonės saugojimo vietoje:

148.1. Jei transporto priemonė važiuojanti, specialistams pateikiami transporto priemonės užvedimo rakteliai, transporto priemonė neturi būti užstatyta nevažiuojančiomis transporto priemonėmis.

148.2. Jei transporto priemonė nevažiuojanti, patekimo į jos vidų iš visų pusių neturi riboti šalia sustatytos kitos transporto priemonės ar kitokios kliūtys (atstumas iki artimiausios kliūties, galinčios trukdyti patekti į transporto priemonę iš visų pusių, turi būti ne mažesnis nei 1,5 m).

149. Kai tyrimui teikiamos transporto priemonių dalys, kiekviena tyrimui pateikta dalis turi būti supakuota, didelių gabaritų transporto priemonių dalys, kurioms nėra galimybės surasti tinkamo dydžio pakuotės, tyrimui gali būti pateikiamos nesupakuotos. Ant pakuočių užrašomi, o ant nepakuotų objektų tvirtinami įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos arba ROIK numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, pėdsakas supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užkljuojamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

PENKIOLIKTASIS SKIRSNIS

TRASOLOGINIAI TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

150. Trasologinių tyrimų objektai – avalynės, transporto priemonės ratų (ridos) pėdsakai, drabužių pėdsakai, nukopijuoti (modeliuoti) kriminalistinėmis priemonėmis arba paimti su visu objektu, ant kurio paviršiaus paliktas pėdsakas, arba avalynės ar ridos pėdsakų detaliosios nuotraukos, įrankių ir (arba) mechanizmų pėdsakai, modeliuoti kriminalistinėmis priemonėmis arba paimti su visu

objektu (pvz., nužnybtos kabelių dalys, spynos, plombos, drabužiai su durtiniais, pjautiniais ir kt. pažeidimais), ant kurio paviršių palikti pėdsakai, taip pat įvairūs įrankiai (pvz., visrakčiai), įvairios objekto dalys, rastos įvykio vietoje ar pas įtariamąjį, kurios anksčiau (prieš įvykį) galėjo sudaryti vientisą daiktą (objektą) arba būti kokio nors objekto neatskiriama sudedamąja dalimi (pvz., sudužęs automobilio žibintas ir stiklo šukės).

151. **Pakavimui reikalingos priemonės ir medžiagos:** kartoninės dėžės, įvairių dydžių vokai, popieriniai maišai, pakavimo popierius.

152. **Avalynės, transporto priemonių ratų pėdsakai, atskirais atvejais – drabužių pėdsakai:**

152.1. Tyrimo objektai – avalynės, transporto priemonės ratų (ridos) pėdsakai, drabužių pėdsakai, nukopijuoti (modeliuoti) kriminalistinėmis priemonėmis arba paimti su visu objektu, ant kurio paviršiaus paliktas pėdsakas, arba avalynės ar ridos pėdsakų detaliosios nuotraukos.

152.2. Lyginamieji pavyzdžiai – įtariamojo avalynė, drabužiai, transporto priemonės ratai (padangos).

152.3. Gipsiniai modeliai tirti pateikiami išdžiovinti. Jie pakuojami į kartonines dėžes ar vokus, vieną voką su modeliu įdedant į dar vieną voką.

152.4. Pėdsakų modeliai pakuojami po vieną pakuotėje. Pėdsako modelis turi būti supakuotas taip, kad neslankiotų ir nesuskiltų pakuotėje. Ant pakuotės turi būti užrašas „TRAPUS. ATSARGIAI“.

152.5. Gelinės (daktiloskopinės) plokštelės su nukopijuotais avalynės pėdsakais pakuojamos į popierinius vokus taip, kad plokštelė pakuotėje nebūtų sulenкта. Vienoje pakuotėje gali būti kelios plokštelės.

152.6. Polimeriniai modeliai su nukopijuotais paviršiniais avalynės pėdsakais pakuojami po vieną į popierinius vokus taip, kad neslankiotų ir nepersilenktų pakuotės viduje.

152.7. Metalizuotų plėvelių atraižas su elektrostatiniu pėdsakų ieškikliu nukopijuotais avalynės pėdsakais rekomenduotina pakuoti į plokščias kartonines dėžes, įklojant metalizuotą plėvelę su pėdsaku juodos spalvos puse į viršų ir uždengiant ją ne mažesnio formato naujai atkirpta metalizuotos plėvelės dalimi juodos spalvos puse į viršų. Abi plėvelės dėžėje fiksuojamos lipnia juostele taip, kad jos neslankiotų dėžės viduje.

152.8. Metalizuotos plėvelės rulono su nukopijuotais avalynės pėdsakais elektrostatiniu pėdsakų ieškikliu kraštas prikljuojamas prie rulono lipnia juostele taip, kad rulonas neišsivyniotų: suvyniotus metalizuotos plėvelės rulonus rekomenduotina pakuoti į plokščias kartonines dėžes, įtvirtinant juos plastikiniais instaliacijos dirželiais taip, kad rulonai dėžės viduje neslankiotų. **Pastaba.** Metalizuotos plėvelės rulonus su elektrostatiniu pėdsakų ieškikliu nukopijuotais avalynės pėdsakais **draudžiama išvynioti**, išskyrus kriminalistinėje laboratorijoje, dalyvaujant specialistui – trasologui.

152.9. Objektai ar jų dalys su avalynės pėdsakais pakuojami po vieną popierinėse pakuotėse.

152.10. Jei viso objekto ar jo dalies įpakuoti nėra galimybės, reikia uždengti paviršius su pėdsakais popieriumi ir jį pritvirtinti lipnia juosta.

152.11. Transporto priemonės ratai gali būti pateikti nesupakuoti, tačiau ant jų turi būti pažymėta, nuo kurios ašies ir kurios pusės jie yra nuimti.

152.12. Lyginamieji pavyzdžiai pakuojami į popierines pakuotes.

152.13. Avalynės, drabužių, ridos pėdsakų detaliosios nuotraukos pateikiamos IBPS kartu su užduotimi skirti tyrimą, kaip dokumento (užduoties) priedai.

153. **Įrankių ir (arba) mechanizmų pėdsakai:**

153.1. Tyrimo objektai – įrankių ir (arba) mechanizmų pėdsakai, modeliuoti kriminalistinėmis priemonėmis arba paimti su visu objektu (pvz., nužnybtos kabelių dalys, spynos, plombos, drabužiai su durtiniais, pjautiniais ir kt. pažeidimais), ant kurio paviršių palikti pėdsakai, taip pat įvairūs įrankiai (pvz., visrakčiai).

153.2. Lyginamieji pavyzdžiai – įtariamas įrankis ir (arba) mechanizmas, kuriuo įvykio vietoje galėjo būti palikti pėdsakai, konkrečių gaminių (produkcijos), plombų pavyzdžiai.

153.3. Tyrimui pateikiamas pats objektas arba jo dalis su pėdsakais. Objektas arba jo dalis pakuojama popierinėje pakuotėje taip, kad nejudėtų jos viduje.

153.4. Jei tirti pateikiami nužnybti ar kitaip atidalinti strypai, kabeliai ar kiti panašūs objektai, tiriamieji atidalintų objektų galai turi būti apsaugomi (pažymimi), apsukant juos popieriumi ar kitaip įpakuojant.

153.5. Paimant spynas, atraktus ar jų dalis būtina pažymėti išorinę spynos (arba jos atrakto) pusę pagal jos padėtį duryse.

153.6. Jeigu įrankio pėdsako paimti su objektu neįmanoma, tyrimui pateikiami pėdsakų polimeriniai modeliai. Modeliai pakuojami po vieną popieriniuose vokuose arba keli modeliai viename voke taip, kad jie tarpusavyje negalėtų susiliesti ir sulipti.

153.7. Pateikiami tirti įrankiai ir (ar) mechanizmai pakuojami į popierines pakuotes. Jei nėra galimybės supakuoti viso įrankio, įpakuojami jo darbiniai paviršiai (pvz., apsukti popieriumi ir pritvirtinti jį lipnia juosta).

154. Skirti tyrimą netikslinga, jeigu nėra lyginamojo objekto (įrankio, avalynės ir kt.), galėjusio palikti pėdsakus.

155. Skiriant identifikacinius (lyginamuosius) įsilaužimo įrankių, avalynės pėdsakų tyrimus (ekspertizes), rekomenduojama atrinkti ir tyrimui pateikti tik tuos objektus, kurie atitinka įsilaužimo pėdsakų pobūdį (pvz., jeigu pėdsakai akivaizdžiai palikti atsuktuvu, nereikėtų pateikti kirvio ar replių), avalynės pėdsakų reljefinį raštą.

156. Objektai visumai nustatyti pagal dalis:

156.1. Tyrimo objektai – įvairios objekto dalys, rastos įvykio vietoje ar pas įtariamąjį, kurios anksčiau (prieš įvykį) galėjo sudaryti vientisą daiktą (objektą) arba būti kokio nors objekto neatskiriama sudedamąja dalimi (pvz., sudužęs automobilio žibintas ir stiklo šukės).

156.2. Lyginamieji pavyzdžiai šiam tyrimui pateikiami tais atvejais, kai yra labai daug smulkių objekto dalių ir tyrimui palengvinti reikia analogiško objekto pavyzdžio.

156.3. Šie objektai paprastai įvykio vietoje būna išsibarstę (pvz., stiklo šukės), todėl būtina kruopščiai surinkti visas įvykio vietoje esančias objekto dalis, taip pat pateikti galimas tiriamo objekto dalis, kurios randamos ne įvykio vietoje (pvz., pas įtariamąjį) ir kurios gali sudaryti su tiriamuoju objektu vieną visumą (pvz., per eismo įvykį ant automobilio likęs sudaužytas žibintas).

156.4. Objektai pakuojami į popierines pakuotes. Skirtingose vietose paimti objektai pakuojami į skirtingas popierines pakuotes.

157. Stambesnių gabaritų objektų dalys (pvz., kelmų ir rąstų nuopjovos) gali būti pateikiamos nesupakuotos, jei nėra grėsmės, kad atidalinimo paviršiai bus pažeisti transportavimo metu ir pan., tačiau ant jų turi būti pažymėta, iš kur kiekviena dalis yra paimta.

158. Ant pakuočių surašomi, o ant nepakuotų objektų tvirtinami įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos arba ROIK numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, pėdsakas supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užklijuojamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

ŠEŠIOLIKTASIS SKIRSNIS VAIZDŲ TYRIMAI

159. Vaizdų tyrimo objektai – nuotraukos arba vaizdo įrašai su užfiksuotais tyrimą dominančiais objektais, kurie gali būti pateikti įvairiose laikmenose (pvz., CD bei DVD diskai, standieji diskai, įvairių tipų analoginės ar skaitmeninės vaizdajuostės ir kt.). Visi pateikiami vaizdo įrašai turi būti originalūs.

160. **Pakavimui reikalingos priemonės ir medžiagos:** specialios kompaktiniams diskams laikyti skirtos plastikinės dėžutės, specialūs kompaktiniams diskams saugoti skirti popieriniai vokai, popieriniai vokai, kartoninės dėžės.

161. Tyrimui (ekspertizei) būtina pateikti originalaus formato vaizdo bylas, nesant tokios galimybės – nesuglaudintas vaizdo bylas.

162. Lyginamuosius pavyzdžius tyrimui (ekspertizei) rekomenduojama pateikti tik skaitmeninėse laikmenose. Gera praktika, kai tyrimui (ekspertizei) pateikiama lyginamojo subjekto (objekto) filmuota medžiaga, kurią filmuojant atsižvelgiama į subjekto (objekto) padėtį (rakursą) tiriamame vaizdo įrašė, filmuojama neskubant, lėtai apeinamas subjektas (objektas), išlaikant kamerą panašiais rakursais kaip ir tiriamajame įrašė.

163. Nesant įtariamo asmens, galimam vėlesniam tyrimui būtina išsaugoti ištisas vaizdo bylas, jokių būdu jų neišskirstant. Įtariamuosius asmenis reikia fotografuoti ir (ar) filmuoti keliais rakursais: iš priekio, taip pat iš šono, pasisukus į vieną ir kitą pusę 45 laipsnių kampų. Atvaizdai kaupiami tik skaitmeninėse laikmenose. Apibūdinant asmenis, nurodomi išskirtiniai ir (ar) individualūs požymiai (apgamai, randai, tatuiruotės ir pan.).

164. Jei vaizdo įrašas yra paimtas iš skaitmeninės vaizdo stebėjimo sistemos, turi būti pateikta programinė įranga, skirta jam peržiūrėti.

165. Pateikiant vaizdo įrašą tyrimui, turi būti nurodytas laikas, kada buvo užfiksuotas tyrimą dominantis objektas, nurodytas dominančio epizodo laikas, matomas vaizdo įrašė, jo nesant – laikas nuo vaizdo įrašo pradžios, jei vaizdas multipleksuotas (užfiksuoti kelių vaizdo stebėjimo kamerų vaizdo įrašai) – kameros numeris, kuri užfiksavo dominantį objektą, bei apibūdintas objektas.

166. Jei tyrimui atlikti pateikiami skaitmeniniai vaizdo failai (skaitmeninės nuotraukos ar vaizdo įrašai), jie gali būti perduodami IBPS kartu su užduotimi skirti tyrimą, kaip dokumento (užduoties) priedai.

167. Jei tyrimui atlikti pateikiamos nuotraukos ar kiti materialūs objektai, jie turi būti supakuoti į pakuotes taip, kad transportavimo metu nebūtų pažeisti, deformuoti, sulaužyti ar kitaip sugadinti. CD bei DVD diskai turi būti apsaugoti nuo tiesioginių saulės spindulių bei subraižymo.

168. Tyrimui pateikiami objektai (įvairių tipų magnetinės vaizdajuostės, CD bei DVD diskai ir kt.) turi būti supakuoti į jiems skirtus specialius dėklus (plastikines dėžutes ar kitą jiems skirtą specialią pakuotę) arba popierinius vokus.

169. Ant tirti pateikiamų kompaktinių (CD ir DVD) diskų galima rašyti tik su specialiais rašikliais. Draudžiama rašyti ant pakuotės, kai joje yra įdėtas kompaktinis diskas. Visi užrašai ant pakuotės turi būti padaryti prieš įdedant į ją laikmeną su nuotraukomis ar vaizdo įrašais. Siunčiami kompaktiniai diskai turi būti įdėti į specialiai šiems diskams laikyti skirtas plastikines dėžutes, o jų neturint – į specialiai šiems diskams laikyti skirtus popierinius vokus (kad diskai nesusibraižytų, į vieną voką dedama tik po vieną kompaktinį diską) ir papildomai supakuoti į voką. Jei kompaktiniai diskai siunčiami ne plastikinėse dėžutėse, būtina užrašyti „ATSARGIAI / KOMPAKTINIAI DISKAI“, kad būtų atkreipiamas dėmesys ir diskai nebūtų pažeisti ar sulaužyti.

170. Ant pakuočių užrašomi įskaitomi aiškinamieji užrašai: ikiteisminio tyrimo (medžiagos), kriminalinės žvalgybos arba ROIK numeris, data, įstaigos ar padalinio pavadinimas, adresas, supakavusio asmens pavardė, objekto numeris, trumpas objekto aprašymas (pvz., koks objektas, pėdsakas supakuotas, kur rastas, paėmimo data, vieta), užkljuojamas IBPS ikiteisminiame tyrime sugeneruotas brūkšninis kodas.

III DALIS

KLAUSIMŲ FORMULAVIMO REKOMENDACIJOS IR KITI SVARBŪS SUSIJĘ ASPEKTAI

I SKYRIUS

ALKOHOLINIŲ SKYSČIŲ TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

171. *Rekomenduojama, skiriant užduotis atlikti alkoholinių skysčių tyrimus (nepriklausomai nuo turimos pirminės informacijos apie paimto alkoholinio skysčio rūšį), specialistams (ekspertams) pateikti tokius (pavyzdinius) klausimus:*

Ar tirti pateiktas skystis yra alkoholinis? Jei taip, tai kokia jo tūrinė etilo alkoholio koncentracija, kokiai alkoholinių skysčių rūšiai jis priklauso, koks yra skysčio kiekis?

172. **Jei tirti pateikiamas raugas (raugas),** pateikiami klausimai:

172.1. Ar tirti pateiktas skysčio ėminys yra raugas (raugalas)? Jei taip, tai kokia jo tūrinė etilo alkoholio koncentracija?

172.2. Jei tirti pateiktas skystis yra raugas (raugalas), koks absoliutaus etilo alkoholio kiekis yra rastame rauge? (Šiuo atveju būtina nurodyti rasto raugo kiekį kiekvienoje taroje (talpykloje) atskirai).

173. Jei tirti pateiktuose objektuose (buteliuose, stiklainiuose ir kitose talpose) ieškoma alkoholinių skysčių likučių, pateikiami klausimai:

Ar tirti pateiktame butelyje (stiklainyje ir kt.) yra alkoholinio skysčio likučių? Jei taip, tai kokios rūšies alkoholinio skysčio?

174. Sudėtingesniais atvejais (pvz., tyrimui pateikta daug objektų, nevienarūšiai objektai, objektai su pramoninių alkoholinių gėrimų etiketėmis ir pan.) skiriam užduotis atlikti alkoholinių skysčių tyrimus (ypač, kai jas reikia atlikti skubos tvarka), kilus neaiškumų ar abejonių dėl objektų atrankos ar klausimų formulavimo, siekiant išvengti perteklinių specialisto kompetencijai nepriskirtų klausimų, taip pat klausimų, nepagrįstai išplečiančių tyrimo apimtį, dėl tyrimo atlikimo galimybių ir klausimų suderinimo tikslinga konsultuotis su Centro Cheminių tyrimų skyriaus specialistais, atliekančiais alkoholinių skysčių tyrimus.

175. Klausimai užduotyje atlikti tyrimą turi atitikti specialisto kompetenciją, todėl Centro specialistams (ekspertams) neužduodami klausimai:

175.1. Ar tirti pateikti skysčiai yra akcizinė prekė, kokį kombinuotosios nomenklatūros (toliau – KN) kodą atitinka?

175.2. Ar denatūruotas etilo alkoholis priskirtinas konkrečiai KN subpozicijai, ar jis denatūruotas pagal kurią nors Lietuvos Respublikos ar kitos Europos Sąjungos valstybės etilo alkoholio denatūravimo formulių sąrašo formulę?

175.3. Dėl tokių tyrimų atlikimo rekomenduojama kreiptis į Lietuvos Respublikos muitinės laboratoriją.

176. Specialistai, atliekantys alkoholinių skysčių tyrimus, nesprenžia, ar alkoholiniai skysčiai tinkami vartoti, realizuoti, ar šie skysčiai pavojingi žmogaus gyvybei ar sveikatai, ar jų sudėtyje yra nuodingų medžiagų ar tokio pobūdžio priedų.

177. Specialistai negali nustatyti, kokį kiekį naminės degtinės galima pagaminti iš paimto raugo (raugalo), nes naminės degtinės išėgai skaičiuoti reikėtų įvertinti visus jos gamavimo faktorius ir technologinio proceso (distiliavimo bei gamybos) ypatumus, t. y. aparato konstrukciją, distiliavimo būdą, renkamu distiliacijos frakcijų pobūdį, temperatūros režimą, šaldymo sistemos efektyvumą ir t. t., o to atlikti neįmanoma. Tačiau specialistai gali apskaičiuoti absoliutaus (t. y. 100 proc.) etilo alkoholio kiekį rastame rauge, kai nurodytas rasto raugo kiekis (tūris).

178. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 7 straipsniu ir Centro Kokybės vadovo nuostatomis, Centre nėra teikiami specifikacijos arba standarto atitikties pareiškimai, todėl specialistai, atliekantys alkoholinių skysčių tyrimus, nesprenžia, ar alkoholiniai skysčiai atitinka valstybinių standartų reikalavimus ir Europos Komisijos reglamentus bei kitus norminius aktus ir dokumentus.

179. Dėl tokių tyrimų atlikimo rekomenduojama kreiptis į Nacionalinį maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo institutą.

180. Visais atvejais – ar tai būtų nedenatūruotas (ar denatūruotas) etilo alkoholis, jų skiedinys (mišinys), naminis alkoholinis gėrimas ar pramoniniu būdu pagamintas alkoholinis (spiritinis) gėrimas, specialistai pateiks atitinkamą išvadą.

II SKYRIUS

APARATŲ NAMŲ GAMYBOS STIPRIEMS ALKOHOLINIAMS GĖRIMAMS GAMINTI TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

181. *Rekomenduojama, skiriant užduotis atlikti aparatų namų gamybos stipriems alkoholiniams gėrimams gaminti tyrimus, specialistams (ekspertams) pateikti tokius (pavyzdinius) klausimus:*

181.1. Ar pateiktų tirti objektų visuma sudaro aparatą naminiams stipriems alkoholiniams gėrimams gaminti?

181.2. Ar tirti pateiktas įrenginys yra aparatas naminiams stipriems alkoholiniams gėrimams gaminti?

181.3. Ar tirti pateiktu aparatu naminiams stipriems alkoholiniams gėrimams gaminti buvo gaminta naminė degtinė? Tokiu atveju skiriamas kompleksinis (trasologinis ir cheminis) tyrimas.

III SKYRIUS BALISTINIAI TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

182. *Rekomenduojama, skiriant užduotis atlikti balistinius tyrimus, specialistams (ekspertams) pateikti tokius (pavyzdinius) klausimus:*

182.1. **Skiriant atlikti ginklų ir jų dalių tyrimus:**

182.1.1. Ar pateiktas tirti objektas yra šaunamasis (pneumatinis nešaunamasis) ginklas? Kokios jis rūšies, modelio, kalibro? Kokiais šoviniais skirtas (pritaikytas) šaudyti?

182.1.2. Kokiū būdu pagamintas tirti pateiktas ginklas?

182.1.3. Kokiai ginklų kategorijai priskiriamas tirti pateiktas objektas?

182.1.4. Ar tirti pateiktas ginklas yra tinkamas šaudyti? Jeigu ne, tai dėl kokios priežasties?

182.1.5. Ar pateiktas ginklas gali iššauti nenuspaudus nuleistuko (nurodomos konkrečios šio klausimo sprendimo sąlygos)? **Pastaba.** Šis klausimas užduodamas tik tuomet, jei tiriamo įvykio metu ginklas taip iššovė arba jei yra manoma, kad jis galėjo iššauti. Šiuo atveju tyrimą skiriantis pareigūnas būtinai turi nurodyti konkrečias klausimo sprendimo sąlygas (pvz., užtaisant ginklą, numetus ginklą iš 1 m aukščio, sudavus ginklu kitam asmeniui ir pan.).

182.1.6. Ar pateiktas objektas yra šaunamojo ginklo dalis? Jei taip, tai kokio ginklo ir kokia dalis tai yra?

182.1.7. Kai pramoninės gamybos objektams pakanka nustatyti, ar tai yra šaunamieji ginklai (šaudmenys) ir kokiai kategorijai jie priskiriami, rekomenduojama objektus apžiūrėti dalyvaujant specialistui (ekspertui), kuris apžiūros protokole surašys specialisto išvadą.

182.2. **Skiriant atlikti šaudmenų ir jų dalių tyrimus:**

182.2.1. Ar tirti pateikti šoviniai yra šaudmenys? Kokios jie rūšies, kalibro?

182.2.2. Iš kokių ginklų šaudyti skirti tirti pateikti šoviniai?

182.2.3. Kokiū būdu pagaminti tirti pateikti šoviniai?

182.2.4. Ar tirti pateikti šoviniai tinkami šaudyti?

182.2.5. Ar pateiktais šoviniais galima šaudyti iš tirti pateikto ginklo?

182.2.6. Kokių šovinių dalys yra tirti pateiktos kulkos, tūtelės, kapsulės, kamščiai ir kt.?

182.2.7. Kokiū būdu pagamintos tirti pateiktos šovinių dalys?

182.3. **Skiriant atlikti identifikacinius tyrimus:**

182.3.1. Kokiame ginkle (rūšis, modelis, kalibras) šauta tirti pateikta tūtelė?

182.3.2. Iš kokio ginklo (rūšis, modelis, kalibras) iššauta tirti pateikta kulka?

182.3.3. Ar tirti pateiktos kulka ir tūtelė iššautos iš tos pačios rūšies, modelio, kalibro ginklų?

182.3.4. Ar tirti pateiktos kulka ir tūtelė prieš šūvį sudarė vieną visumą (šovinį)?

182.3.5. Ar tirti pateiktos tūtelės šautos viename ginkle?

182.3.6. Ar tirti pateiktos kulkos iššautos iš vieno ginklo?

182.3.7. Ar tirti pateiktos tūtelės šautos tirti pateiktame ginkle?

182.3.8. Ar tirti pateiktos kulkos (šratai, grankulkės) iššautos iš tirti pateikto ginklo?

Pastaba. Reikėtų pažymėti, kad, skiriant užduotį atlikti tyrimą, pateikti reikia tik tuos klausimus, kurie yra aktualūs konkrečioje byloje. Jeigu dėl konkrečios bylos ypatumų būtina pateikti klausimus, kurių nėra pavyzdžiuose, tuomet tokių klausimų formuluotes patartina suderinti su specialistu.

182.4. **Tūmelių ir kulku patikrinimas kriminalistinėse kolekcijose:**

182.4.1. Graižtuviniuose ginkluose šautos tūtelės ir iššautos kulkos, rastos nusikaltimų vietose, siunčiamos į Centrą tirti ir patikrinti pagal tūelių ir kulku, rastų neišaiškintų nusikaltimų vietose ir iššautų panaudojant graižtvinius ginklus, kolekciją bei prarastų (pagrobtų) ginklų tūelių ir kulku kolekciją. Patikrintos tūtelės ir kulkos įtraukiamos į tūelių ir kulku, rastų neišaiškintų nusikaltimų vietose ir iššautų panaudojant graižtvinius ginklus, kolekciją, o jas atsiuntusiai institucijai išsiunčiamas raštas.

182.4.2. Tūtelės ir kulkos, rastos neišaiškintų nusikaltimų vietose, gali būti palyginamos ir su konkrečiame legaliai laikomame ir Centre arba teritorinės policijos įstaigos kriminalistinių tyrimų padalinyje išbandytame ginkle šautomis tūtelėmis ir kulkomis. Konkretų legaliai laikomą ginklą ar ginklus nurodo byla tiriantis pareigūnas.

182.4.3. Graižtviniai šaunamieji ginklai, rasti įvykių vietose, paimti iš įtariamųjų bei asmenų, siekiant nustatyti, ar jie nebuvo panaudoti kokiam nors nusikaltime, siunčiami į Centrą patikrinti pagal tūelių ir kulku, rastų neišaiškintų nusikaltimų vietose ir iššautų panaudojant graižtvinius ginklus, kolekciją. Jeigu minėtų ginklų tyrimas atliekamas teritorinių policijos įstaigų kriminalistinių tyrimų padaliniuose, į Centrą pateikiami patys ginklai arba iš jų šautų tūelių ir kulku eksperimentiniai (lyginamieji) pavyzdžiai (mažiausiai po tris tūteles ir tris kulkas). Eksperimentinius (lyginamuosius) tūelių ir kulku pavyzdžius ginklo tyrimo metu gauna tyrimą atliekantis specialistas (ekspertas).

IV SKYRIUS BIOLOGINIAI TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

183. *Rekomenduojama, skiriant užduotis atlikti biologinius tyrimus, specialistams (ekspertams) pateikti tokius (pavyzdinius) klausimus:*

183.1. Jei ant objektų reikia ieškoti kraujo ir jį tirti:

183.1.1. Ar ant pateikto objekto (objektų) yra žmogaus kraujo, tinkamo asmens tapatybei nustatyti tiriant DNR?

183.1.2. Jei taip, ar rastas kraujas priklauso asmeniui (nurodomas vardas ir pavardė)? Šis klausimas neužduodamas, jei asmens lyginamasis pavyzdys nepateikiamas.

183.2. Jei ant objektų reikia ieškoti spermos ir ją tirti:

183.2.1. Ar ant pateikto objekto (objektų) yra spermos, tinkamos asmens tapatybei nustatyti tiriant DNR?

183.2.2. Jei taip, ar rasta sperma priklauso asmeniui (nurodomas vardas ir pavardė)? Šis klausimas neužduodamas, jei asmens lyginamasis pavyzdys nepateikiamas.

183.3. Jei ant objektų reikia ieškoti lytėjimo pėdsakų ir juos tirti:

183.3.1. Ar ant pateikto objekto (objektų) yra žmogaus biologinių (lytėjimo) pėdsakų, tinkamų asmens tapatybei nustatyti tiriant DNR?

183.3.2. Jei taip, ar rasti biologiniai pėdsakai priklauso asmeniui (nurodomas vardas ir pavardė)? Šis klausimas neužduodamas, jei asmens lyginamasis pavyzdys nepateikiamas.

183.4. Jei tyrimui atlikti pateikiamos nuorūkos:

183.4.1. Ar ant pateiktos (-ų) nuorūkos (-ų) yra žmogaus biologinių pėdsakų, tinkamų asmens tapatybei nustatyti tiriant DNR?

183.4.2. Jei taip, ar rasti biologiniai pėdsakai priklauso asmeniui (nurodomas vardas ir pavardė)? Šis klausimas neužduodamas, jei asmens lyginamasis pavyzdys nepateikiamas.

184. Lyginamieji pavyzdžiai:

184.1. Lyginamajam tyrimui pateikiami asmenų, kurie įvykio vietoje (arba ant tiriamų objektų) galėjo palikti biologinius pėdsakus, seilių lyginamieji pavyzdžiai, kurių paėmimui naudojami seilių ėminio paėmimo rinkiniai (tie patys rinkiniai naudojami ir asmens seilių ėminiui paimti ir įrašyti į DNR duomenų registrą).

184.2. Siunčiant lyginamąjį pavyzdį laboratoriniam tyrimui, užduotyje atlikti tyrimą arba rašte turi būti nurodytas asmenų, kurių lyginamieji pavyzdžiai pateikiami, procesinis statusas

ikiteisminiame tyrime. Atlikus tyrimą, į DNR duomenų registrą įrašomi tik įtariamųjų asmenų DNR duomenys.

185. Jei tirti pateikiamas nežinomo lavono lyginamasis pavyzdys, tačiau nepateikiami galimų giminaičių lyginamieji pavyzdžiai:

Užduotyje atlikti tyrimą suformuluojamas tyrimo tikslas: nustatyti genotipą, tinkamą artimos giminystės tyrimui atlikti. Jei palaikai yra vyriškos lyties asmens, papildomai suformuluojamas tyrimo tikslas: nustatyti palaikų Y haplotipą, tinkamą lyginamajam tyrimui atlikti.

186. Nežinomo lavono lyginamasis pavyzdys gaunamas iš Valstybinės teismo medicinos tarnybos.

187. Jei tirti pateikiami nenustatytos asmens tapatybės lavono ir galimų giminaičių (tėvų arba vaikų) lyginamieji pavyzdžiai:

Ar asmuo, kurio lavono kraujo lyginamasis pavyzdys pateiktas tirti, yra *asmens* (-ų) (nurodoma vardas ir pavardė asmens (-ų), kurio (-ių) lyginamieji pavyzdžiai pateikiami) biologinis vaikas (arba tėvas, motina – priklauso nuo konkrečios bylos aplinkybių)?

188. Jeigu biologinis pėdsakas pripažįstamas tinkamu asmens tapatybei nustatyti tiriant DNR, pėdsako analizė visada įrašoma į DNR registrą ir atliekamas automatinis patikrinimas. Gavus sutapimą, tyrimą (ekspertizę) skyrusi institucija informuojama raštu. Jei patikrinus pėdsaką sutapimų negauta, informacija neteikiama. Pėdsako analizė lieka DNR registre ir tikrinama su kiekviena naujai įrašoma analite.

189. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse numatytų objektų tyrimo, ekspertizių skyrimo ir atlikimo ikiteisminiame tyrime tvarka, taip pat kai kurių rūšių objektų tyrimų ir ekspertizių skyrimo ypatumai nustatyti Rekomendacijose dėl užduočių specialistams ir ekspertams skyrimo, patvirtintose Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2011 m. sausio 18 d. įsakymu Nr. I-14 „Dėl Rekomendacijų dėl užduočių specialistams ir ekspertams skyrimo patvirtinimo“, DNR tyrimui duomenys pateikiami, įrašomi ir teikiami vadovaujantis DNR duomenų registro tvarkymo taisyklėmis, patvirtintomis Lietuvos policijos generalinio komisaro 2011 m. birželio 23 d. įsakymu Nr. 5-V-568 „Dėl DNR duomenų registro duomenų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.

190. Nerekomenduojama skirti užduoties atlikti biologinį tyrimą (ekspertizę) tais atvejais, kai įvykio vietoje buvo padaryta daktiloskopinių pėdsakų (piršto ar delno pėdsako) nuoplova, jei daktiloskopiniai pėdsakai buvo išryškinti naudojant ne vienkartinės sterilias priemones (sterilius šepetėlius ir daktiloskopinius miltelius iš dar nenaudotos pakuotės). Jeigu naudojamos nesterilios ir nevienkartinės priemonės, negalima atmesti tiriamo pėdsako taršos biologiniais pėdsakais, nesusijusiais su tyrimu (ekspertize), galimybės, atlikto tyrimo rezultatai gali kelti pagrįstų abejonių dėl įrodomosios vertės.

V SKYRIUS CHEMINIAI TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

191. *Rekomenduojama, skiriant užduotis atlikti cheminius tyrimus, specialistams (ekspertams) pateikti tokius (pavyzdinius) klausimus:*

191.1. **Dokumentų medžiagų tyrimas:**

191.1.1. **Popieriaus tyrimas:** Ar pagal cheminę sudėtį tyrimui pateikti popieriaus éminiai yra vienaarūšiai tarpusavyje?

191.1.2. **Lyginamieji pavyzdžiai:** Popieriaus, blankų ar pinigų ruošiniai, popieriaus atraižos.

191.2. **Tušų, rašalų, pieštukų tyrimas:**

191.2.1. **Tiriamieji objektai:** užrašai ant popieriaus, banknotai, dokumentai:

Ar lyginamųjų pavyzdžių dažančiųjų medžiagų cheminė sudėtis vienaarūšė su dažančiųjų medžiagų ant tiriamųjų objektų chemine sudėtimi?

191.2.2. **Lyginamieji pavyzdžiai:** rašymo priemonės, spausdintuvai, rašalų ir tušų, kitų dažančiųjų medžiagų éminiai.

191.3. Klijų tyrimas:

191.3.1. **Tiriamieji objektai:** visos medžiagos, kuriomis klijuojami dokumentai:

191.3.1.1. Kokia klijų, pateiktų tyrimui atlikti, cheminė sudėtis?

191.3.1.2. Ar savo chemine sudėtimi pateikti klijų pavyzdžiai yra vienas su klijais, kuriais suklijuoti tyrimui pateikti objektai?

191.3.2. **Lyginamieji pavyzdžiai:** klijų buteliukai, tūtelės, sudžiūvusių klijų likučiai.

191.4. Metalų tyrimas:

191.4.1. **Tiriamieji objektai:** metalai bei jų lydiniai, metalų ir jų lydinių mikrodalelės (metalizacijos pėdsakai) ant objektų:

191.4.1.1. Kokia metalo (lydinio) cheminė kokybinė ir kiekybinė sudėtis?

191.4.1.2. Ar pateiktų objektų cheminė sudėtis tarpusavyje vienas su kitu?

191.4.1.3. Ar ant tyrimui pateiktų objektų metalizacijos dalelių ir konkretaus objekto metalocheminė sudėtis vienas su kitu?

191.4.2. **Lyginamieji pavyzdžiai:** metalai bei jų lydiniai, kulkos, spynos, seifų dalys ir kiti metaliniai objektai, kontaktavę su tiriamuoju paviršiumi.

191.5. Dažų ir lakų tyrimas:

191.5.1. **Tiriamieji objektai:** objektai su galimomis dažų ir lakų dalelėmis:

191.5.1.1. Ar ant pateiktų objektų yra lako dažų (lakų) pėdsakų?

191.5.1.2. Ar pateikti objektai yra lako dažai (lakai)?

191.5.1.3. Kokie lako dažai (lakai) pateikti tyrimui (nustatoma, jei yra būtinybė, jų grupinė ir rūšinė priklausomybė)?

191.5.1.4. Ar dažai, paimti nuo skirtingų objektų arba iš skirtingų vietų, pagal cheminę sudėtį yra vienas su kitu?

191.5.2. **Lyginamieji pavyzdžiai:** dažai ir lakas, kurie kontaktavo su tiriamuoju paviršiumi.

191.6. Sprogstamųjų medžiagų ir sprogimo pėdsakų tyrimas:

191.6.1. **Tiriamieji objektai:** sprogstamosios medžiagos (fabrikinės gamybos ir savadarbės), šaudmenys (savadarbiai ir atskirų rūšių fabrikinės gamybos), susprogdinimo priemonės, pirotechniniai įtaisai ir pirotechniniai mišiniai.

191.6.2. Atliekant sprogusių objektų tyrimus, tiriama medžiaga iš sprogimo epicentro, sprogsmens skeveldros, netoli sprogimo epicentro esantys objektai, nuoplovos nuo netoli sprogimo epicentro esančių objektų:

191.6.2.1. Kokios cheminės sudėties tyrimui pateikta medžiaga?

191.6.2.2. Ar ant tyrimui pateiktų objektų yra sprogstamųjų medžiagų pėdsakų? Jeigu taip, tai kokių?

191.7. Stiklo ir keramikos tyrimas:

191.7.1. **Tiriamieji objektai:** stiklo ir keramikos dalelės nuo įvairių objektų (dažniausiai drabužių, batų):

191.7.1.1. Ar ant tyrimui pateiktų objektų yra stiklo arba keramikos dalelių?

191.7.1.2. Jei yra stiklo arba keramikos dalelių, tai ar dalelės, rastos ant tiriamųjų objektų, ir lyginamieji pavyzdžiai (stiklo arba keramikos) yra vienas su kitu?

191.7.2. **Lyginamieji pavyzdžiai:** stiklo ir keramikos šukės iš įvykio vietos.

191.8. Plastikų (polimerinių medžiagų) tyrimas:

191.8.1. **Tiriamieji objektai:** plastikas, plastiko gaminiai.

Ar tyrimui pateikti plastikai yra vienas su kitu tarpusavyje?

191.8.2. **Lyginamieji pavyzdžiai:** plastikas, plastiko gaminiai ir mikrodalelės.

VI SKYRIUS**DAKTILOSKOPINIAI TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS**

192. *Rekomenduojama, skiriant užduotis atlikti daktiloskopinius tyrimus, specialistams (ekspertams) pateikti tokius (pavyzdinius) klausimus:*

192.1. Ar ant pateikto objekto (objektų) yra rankų pėdsakų, tinkamų asmeniui identifikuoti?

192.2. Ar rankų pėdsakus ant objekto paliko konkretus asmuo (išvardyti pavardes asmenų, kurių daktiloskopinės kortelės pateikiamos tirti, nurodant šių asmenų statusą byloje – įtariamasis, kaltinamasis, nukentėjęs, liudytojas)?

192.3. Ar rankų pėdsakai, paimti skirtingose įvykio vietose (jas konkrečiai įvardyti), palikti vieno ir to paties asmens rankomis?

192.4. Ar rankų atspaudai pateiktose skirtingose daktiloskopinėse kortelėse priklauso tam pačiam asmeniui? Šis klausimas užduodamas, kai reikia nustatyti neatpažinto lavono, lignonio, vaiko ar sulaikytojo, neturinčio dokumentų, asmens tapatybę, kai asmuo negali pateikti duomenų apie save arba įtariama, kad asmuo prisistato svetima pavarde ar pateikia duomenis, neatitinkančius tikrovės.

192.2. **Lyginamieji pavyzdžiai:**

192.2.1. Siekiant nustatyti rankų pėdsakų priklausomybę, lyginamajam tyrimui pateikiami asmenų, kurie įvykio vietoje galėjo palikti savo pėdsakus, rankų atspaudai (lyginamieji pavyzdžiai). Ant lyginamųjų pavyzdžių turi būti nurodytas daktiloskopuotų asmenų procesinis statusas ikiteisminiame tyrime.

192.2.2. Lyginamuosiuose pavyzdžiuose rankų atspaudai turi būti vientisi ir ryškūs, juose neturi būti dažais suteptų vietų ar nenudažytų papiliarinių linijų.

192.2.3. Jei įvykio vietoje paimti išpaustiniai pėdsakai, tai ir lyginamieji pavyzdžiai turėtų būti išpaustiniai, padaryti naudojant polimerinę pastą „Mikrosil“ ar kitą panašią medžiagą.

192.2.4. Specialiojo daktiloskopavimo būdu yra atspaudžiamos rankos plaštakos zonos, kurios tradicinio daktiloskopavimo būdu neatspaudžia (nagų falangų distalinės zonos, dešinės rankos hipotenaro dešinysis šonas ir kt.).

VII SKYRIUS

DOKUMENTŲ BLANKŲ IR REKVIZITŲ TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

193. *Rekomenduojama, skiriant užduotis atlikti dokumentų blankų ir rekvizitų tyrimus, specialistams (ekspertams) pateikti tokius (pavyzdinius) klausimus:*

193.1. **Nustatant dokumento tikrumą ar jo dalies pagaminimo būdą:**

193.1.1. Ar tirti pateiktas dokumento blankas yra tikras?

193.1.2. Ar tirti pateiktas dokumento blankas atitinka pateiktų standartinių dokumento blankų pavyzdžius?

193.1.3. Kokiu būdu pagamintas pateiktas dokumentas?

193.1.4. Ar pateikti dokumentai pagaminti vienu būdu? (Atliekant dviejų ar daugiau dokumentų lyginamąjį tyrimą.)

193.1.5. Ar pateikti dokumentai atspausdinti panaudojus vieną spausdinimo formą (klišę)? (Atliekant dviejų ar daugiau poligrafiniu būdu pagamintų dokumentų lyginamąjį tyrimą.)

193.1.6. Siekiant nustatyti dokumentų blankų autentiškumą, reikia pateikti analogiškų tos pačios serijos ir išleidimo metų tikrų blankų pavyzdžius.

193.1.7. **Lyginamieji pavyzdžiai:** atliekant blankų, spausdinimo įrenginių, atspaudų lyginamąjį tyrimą, reikalingi lyginamieji pavyzdžiai, kurie yra nurodyti prie klausimų pavyzdžių.

193.2. **Nustatant dokumento pirminio turinio pakeitimus:**

193.2.1. Ar tirti pateiktame dokumente yra pirminio turinio pakeitimų? Jei taip, koks buvo pirminis dokumento turinys? (Jei pirminio turinio pakeitimai domina konkrečioje dokumento dalyje ar įrašė, užduodant klausimą reikėtų tai tiksliai nurodyti.)

193.2.2. Ar pateiktame dokumente nepakeista pateikto dokumento savininko nuotrauka?

193.3. **Nustatant dokumento dalių atspausdinimo (pagaminimo) seką:** Ar neprirašyti tam tikri štrichai, ženklai ir t. t. po to, kai pateikiamo dokumento tekstas buvo parašytas?

193.4. **Atliekant techninį parašų tyrimą:** Ar parašas padarytas taikant technines priemones (naudojant spausdinimo įrangą, perspaudžiant, apvedant peršviečiant nuo kito dokumento ir kt.)? Jeigu taip, kokiu būdu tai padaryta?

193.5. **Nustatant dokumento teksto turinį:**

193.5.1. Koks išblukusio, užlieto, užtepto dažais, išėsdinto ar pan. teksto turinys?

193.5.2. Koks teksto, rašyto ant konkretaus pagrindo, turinys sprendžiant iš išpaustų štrichų?

193.6. **Tiriant suplėšytus ir sudegintus dokumentus:** Koks suplėšyto (sudeginto) dokumento turinys?

193.7. **Tiriant antspaudų ir spaudų atspaudus:**

193.7.1. Ar antspaudu (spaudu) atspaudas ant dokumento padarytas konkrečiu antspaudu (spaudu)? (Lyginamajam tyrimui turi būti pateikti antspaudų pavyzdžiai ir (arba) konkretus antspaudas (spaudas).)

193.7.2. Koku būdu atkurtas antspaudu (spaudu) atspaudas ant dokumento (nupieštas, nukopijuotas ar kt.)?

193.7.3. Ar nepripiešta kuri nors antspaudu (spaudu) antspaudu dalis?

193.7.4. Ar vienu antspaudu (spaudu) palikti atspaudai ant dokumentų? (Atliekant dviejų ar daugiau dokumentų su antspaudais lyginamąjį tyrimą.)

193.7.5. Koks antspaudu (spaudu) antspaudu turinys?

193.8. **Tiriant spausdinimo įrenginius:** Koks spausdinimo įrenginys buvo naudojamas spausdinant tirti pateiktą dokumentą?

Pastaba. Svarbu – susidūrus su netipine situacija ikiteisminio tyrimo metu ir esant poreikiui paskirti **dokumentų blankų ir jų rekvizitų** tyrimą, dėl tyrimo galimybių ir klausimų formuluočių rekomenduojama kreiptis į dokumentų tyrimo specialistus.

VIII SKYRIUS EKONOMINIAI TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

194. Centre atliekami visų rūšių ir nuosavybės formų ūkio subjektų ekonominiai tyrimai, kurių rezultatai pateikiami specialisto išvadose ar ekspertizės aktuose. Taip pat yra daromos dokumentų apžiūros, duodami specialisto paaiškinimai, teikiamos konsultacijos žodžiu ir raštu ikiteisminio tyrimo įstaigų pareigūnams, prokurorams, teisėjams prieš teikiant užduotis ir jau atlikus tyrimą. Ekonominių tyrimų specialistai gali dalyvauti atliekant ikiteisminio tyrimo veiksmus pagal savo kompetenciją (dalyvavimas kratose, proceso dalyvių apklausose ir kt.).

195. Užduotyje atlikti objektų tyrimą turi būti nurodytas tyrimo laikotarpis, ūkio subjekto pavadinimas ir, esant būtinybei, kitos aplinkybės, į kurias būtina atsižvelgti atliekant ekonominį tyrimą, pvz., ikiteisminio tyrimo duomenys, atsakymai į teisinės pagalbos prašymus, kitų tyrimo rūšių specialisto išvados ar ekspertizės aktai, proceso dalyvių parodymai ir kt.

196. Klausimai ekonominiam tyrimui formuluojami atsižvelgiant į nusikalstamą veiką, pagal kurią pradėtas ikiteisminis tyrimas (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso straipsnį), ir į nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes.

197. *Rekomenduojama, skiriant užduotis atlikti ekonominį tyrimą, specialistams (ekspertams) pateikti tokius (pavyzdinius) klausimus:*

197.1. Ar ūkio subjekto apskaita buvo tvarkoma laikantis teisės aktų reikalavimų? Ar dėl nustatytų teisės aktų reikalavimų nesilaikymo negalima visiškai ar iš dalies nustatyti asmens veiklos, jo turto, nuosavo kapitalo ar įsipareigojimų dydžio ar struktūros?

197.2. Ar buvo materialinių vertybių (lėšų) trūkumo (pertekliaus)? Kada (koku laikotarpiu) susidarė trūkumas (perteklius)?

197.3. Ar ūkio subjektas buvo mokus? Kada ūkio subjektas tapo nemokus? Kada ūkio subjekto ekonominė padėtis pasidarė sunki?

197.4. Kokios nemokumo priežastys? Kokie sandoriai turėjo įtakos nemokumui?

197.5. Ar ūkio subjektas atliko ūkinių operacijų, kurios buvo ekonomiškai nepagrįstos, nuostolingos, sumažino ūkio subjekto mokumą ir galimybę atsiskaityti su kreditoriais?

197.6. Ar ūkio subjektas turėjo galimybę atsiskaityti su kreditoriais (nurodant ikiteisminį tyrimą dominančius kreditorius)?

197.7. Kaip ir ar pagrįstai buvo naudojamos lėšos ūkio subjekto kasoje ir banko sąskaitose? Jeigu nepagrįstai, tai kiek ir kam nepagrįstai panaudota lėšų?

197.8. Ar teisingai apskaičiuotas ir išmokėtas darbo užmokestis (nurodyti ikiteisminį tyrimą dominančius darbuotojus)?

197.9. Ar pagrindai iš konkretaus finansavimo šaltinio gautos lėšos? Ar šios lėšos panaudotos pagal paskirtį?

197.10. Kiek ir kada ūkio subjektas išmokėjo lėšų atskaitingam asmeniui (nurodant ikiteisminį tyrimą dominančius asmenis)? Kada, kokią sumą, kokių dokumentų pagrindu atskaitingas asmuo atsiskaitė? Koks atskaitingo asmens įsiskolinimas?

197.11. Ar, atsižvelgiant į tyrimo metu nustatytas aplinkybes, buvo teisingai apskaičiuoti mokesčiai? Jei ne, tai kiek ir kokių mokesčių ūkio subjektas neapskaičiavo, nesumokėjo, nedeklaravo?

197.12. Ar ūkio subjektas įrašė teisingus duomenis į deklaracijas arba į nustatyta tvarka patvirtintas ataskaitas ar kitus dokumentus apie pajamas, pelną, turtą ar jų naudojimą ir pateikė juos valstybės įgaliotoms institucijoms? Jei ne, tai kokie duomenys neteisingi?

197.13. Ar asmuo (nurodyti ikiteisminį tyrimą dominančius asmenis) įsigijo turto ar dovanavo arba skolino lėšas kitiems asmenims? Jei taip, tai kada, kokių dokumentų pagrindu, koki turtą ir už kiek įsigijo, kam ir kokio dydžio lėšas dovanavo ar skolino? Ar sandorių sudarymo metu turėjo pakankamai teisėtų pajamų vykdyti sandoriuose numatytas sąlygas?

197.14. Kiek ir kokių teisėtų pajamų asmuo turėjo tiriamojo laikotarpio pradžioje, kiek ir iš ko gavo pajamų tiriamuoju laikotarpiu?

197.15. Kiek ir kokių išlaidų asmuo patyrė tiriamuoju laikotarpiu? Ar patirtos išlaidos pagrįstos asmens gautomis teisėtomis pajamomis? Jei ne, tai kokia išlaidų dalis nepagrįsta teisėtomis pajamomis?

197.16. Atsižvelgiant į ikiteisminio tyrimo metu nustatytus duomenis, gali būti pateikiami ir kiti klausimai.

IX SKYRIUS INFORMACINIŲ TECHNOLOGIJŲ TYRIMAI

198. Skiriant užduotis dėl kompiuterinės buhalterinės apskaitos suradimo, būtina nuspręsti, kuriuos kompiuterius pateikti (dažniausiai reikia pateikti tik buhalterio kompiuterį arba kompiuterį, kuriame saugomi pagrindiniai duomenys, o ne visus). Jei tyrimas susijęs su specialia programine įranga (pvz., buhalterinės apskaitos programos), ji gali būti apsaugota fiziniiais raktais, jungiamais prie USB jungties. Jei tokių raktų yra, juos taip pat būtina pateikti. Iškilus neaiškumų, būtina konsultuotis su specialistais.

199. Prieš skiriant informacinių technologijų tyrimą, būtina nuspręsti, kokia informacija, galimai esanti kompiuterinėse laikmenose, yra būtina: išsamiam nusikalstamos veikos atskleidimui, nusikalstamos veikos kvalifikavimui, konkrečioms bylose įrodinėtoms aplinkybėms nustatyti.

200. Užduotyje formuluojami klausimai turi sietis su nurodytos informacijos gavimu ir turi sietis su konkrečios bylos aplinkybėmis.

201. Užduotyje būtina aprašyti įvykio aplinkybes, kurios padėtų sukonkretinti informacijos paiešką:

201.1. Pateikti informaciją apie įtrauktus į įvykį asmenis (vardai, pavardės, slapyvardžiai, elektroninio pašto adresai ir kita svarbi informacija);

201.2. Nurodyti susijusių įvykių laiko seką;

201.3. Klausimuose nurodyti dominantį laikotarpį;

201.4. Pateikti visus sužinotus (galimus) slaptažodžius.

202. *Rekomenduojama, skiriant užduotis atlikti informacinių technologijų tyrimus, specialistams (ekspertams) pateikti tokius (pavyzdinius) klausimus:*

202.1. Skiriant atlikti kompiuterių sisteminių bloką, nešiojamųjų kompiuterių tyrimus:

202.1.1. Koks tirti pateikto nešiojamojo kompiuterio MAC adresas? Kokiais IP adresais kompiuteris galėjo būti matomas internete (intranete)?

202.1.2. Ar pateiktu kompiuterio sisteminiu bloku buvo naršoma internete? Jei taip, prašome pateikti interneto naršymo istoriją (pvz., nuo 2022-04-01 iki 2023-05-01).

202.1.3. Ar tirti pateiktame kompiuteryje yra išlikusi informacija apie susirašinėjimus tarp el. pašto adresatų (pvz., vartotojas1@gmail.com ir vartotojas2@gmail.com)? Jei taip, prašome pateikti visus šių adresatų elektroninius laiškus.

202.1.4. Ar tirti pateiktame kompiuterio sisteminiame bloke buvo naudojamos internetinių pokalbių-susirašinėjimo programinės įrangos? Jei taip, prašome pateikti susirašinėjimo šiomis įrangomis istoriją (pvz., nuo 2022-04-01 iki 2023-05-01).

202.1.5. Ar pateiktame kompiuterio sisteminiame bloke buvo naudojamos elektroninio pašto programinės įrangos? Jei taip, prašome pateikti susirašinėjimo šiomis programomis istoriją (pvz., nuo 2022-04-01 iki 2023-05-01).

202.1.6. Ar tirti pateiktame nešiojamajame kompiuteryje yra užšifruotų duomenų? Jei taip, tai prašome, esant galimybei, juos iššifruoti ir pateikti iššifruotą informaciją.

202.1.7. Ar tirti pateiktuose kompiuteriuose yra failų, kuriuose būtų užfiksuoti duomenys, susiję su narkotinių bei psichotropinių medžiagų ieškojimu, užsakymu, mokėjimu ir siuntimu?

202.1.8. Ar tirti pateiktame kompiuterio sisteminiame bloke yra informacijos, susijusios su banko mokėjimo kortelių numeriais, PIN kodais, šablonais ar vaizdais?

202.1.9. Ar tirti pateiktame kompiuterio sisteminiame bloke yra saugomi dokumentai, sutartys, sąskaitos faktūros, kuriuose yra informacija, susijusi su, pvz., „Vardas Pavardė1“, „Vardas Pavardė2“, UAB „Bendrovė“?

202.1.10. Kokios programinės įrangos yra įdiegtos tirti pateiktame nešiojamajame kompiuteryje? Ar kompiuteryje yra įdiegta buhalterinės apskaitos programa?

202.1.11. Ar tirti pateiktame kompiuterio sisteminiame bloke yra dokumentų, informacijos, susijusios su raktažodžiais, pvz., „raktažodis1“, „raktažodis2“, „raktažodis3“?

202.1.12. Ar tirti pateiktame kompiuterio sisteminiame bloke yra failų (vaizdo įrašų, nuotraukų), kuriuose yra pavaizduoti galbūt nepilnamečiai asmenys su apnuogintais lytiniais organais bei lytiniai santykiai, kurių dalyviai yra galbūt nepilnamečiai asmenys? Jei taip, tai ar šie failai buvo platinami (pasiekiami) internete?

202.1.13. Ar tirti pateiktame nešiojamajame kompiuteryje yra išlikusi informacija apie tai, kad naudojantis šiuo kompiuteriu (pvz., 2023-04-01 interneto svetainėje www.svetaine.lt) buvo parašytas komentaras (nurodyti konkretų komentarą)?

202.1.14. Kokios išorinės duomenų laikmenos (USB atmintinės, standieji diskai) buvo prijungtos prie tirti pateikto kompiuterio sisteminio bloko? Prašome nurodyti gamintojus, serijos numerius.

202.1.15. Ar tirti pateiktame objekte yra įdiegta kompiuterio nuotolinio valdymo programų? Jei taip, nurodykite, kokia programinė įranga įdiegta, prie kokių IP adresų buvo jungtasi.

202.1.16. Ar tirti pateiktame objekte yra (buvo) įdiegta programinė įranga, skirta nuslėpti tikrąjį vartotojo IP adresą?

202.1.17. Ar tirti pateiktame objekte yra atsisiuntimo ir dalinimosi programų (*Torentai*)? Jei taip, ar yra išlikusi siuntimų ir dalinimosi istorija?

202.1.18. Ar tirti pateiktame objekte yra elektroninių piniginių (*e-wallet*) ir jų slaptažodžių?

202.1.19. Ar tirti pateiktame objekte yra kriptovaliutų (*Bitcoin, Ethereum, Litecoin* ir kt.) piniginių ir jų asmeninių ir viešų slaptažodžių (angl. *public / private key*)?

202.2. Skiriant atlikti įvairių informacijos laikmenų (standžiųjų diskų, USB atmintinių, optinių duomenų laikmenų) tyrimus:

202.2.1. Ar tirti pateiktuose objektuose yra tekstinių dokumentų, susijusių su, pvz., UAB „Bendrovė“ veikla?

202.2.2. Ar tirti pateiktuose objektuose yra pasų, asmens tapatybės kortelių, vairuotojų pažymėjimų ir kitų dokumentų ruošinių?

202.2.3. Ar tirti pateiktuose objektuose yra ištrintų, užšifruotų failų?

202.2.4. Ar tirti pateiktuose objektuose yra paslėptų ar užšifruotų arba neatpažintų skaidinių?

202.3. Skiriant atlikti mobiliojo ryšio telefonų, planšetinių kompiuterių tyrimus:

202.3.1. Prašome pateikti visą informaciją (taip pat ir ištrintą), esančią tirti pateiktuose objektuose (mobiliojo ryšio telefonuose, planšetiniuose kompiuteriuose, SIM bei atminties kortelėse), kurią galima nuskaityti su turima specialia programine ir aparatine įranga.

202.3.2. Ar tirti pateiktame mobiliojo ryšio telefone yra išlikusios trumposios SMS žinutės, kiti susirašinėjimai, informacija apie kontaktus, skambučius?

202.3.3. Ar tirti pateiktame mobiliojo ryšio telefone yra nuotraukų, vaizdo įrašų, dokumentų, sukurtų (padarytų) šiuo mobiliojo ryšio telefonu?

Pastaba. Esant netipinėms situacijoms, klausimus rekomenduojama iš anksto aptarti su tyrimus atliekančiais specialistais.

202.4. **Lyginamieji pavyzdžiai:** skiriant užduotį surasti informaciją apie failų identiškumą (nuotraukas, vaizdo failus, įtariamai klastojamus dokumentų blankus, vertybinius popierius ar kitus failus, reikšmingus ikiteisminiam tyrimui), turi būti pateikti elektroninės formos failų pavyzdžiai arba jų skaitmeninės kopijos. Jei nėra nei elektroninės failo formos, nei skaitmeninės kopijos, būtina nurodyti failuose esančią informaciją (vardai, pavardės, numeriai, pavadinimai ir t. t.).

X SKYRIUS

NARKOTINIŲ IR PSICHOTROPINIŲ MEDŽIAGŲ TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

203. Narkotinės ir psichotropinės medžiagos yra išvardytos Narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. 5 „Dėl Narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašų patvirtinimo“. Šis įsakymas parengtas vadovaujantis Jungtinių Tautų 1961 m. Bendrąja narkotinių medžiagų konvencija ir 1971 m. Psichotropinių medžiagų konvencija. Šios kontroliuojamos medžiagos skirstomos pagal jų žalingą poveikį žmogaus sveikatai, kai jomis piktnaudžiaujama, ir pagal tai, ar jos gali būti vartojamos sveikatos priežiūros tikslams.

204. Prekursoriai (pirmtakai) – medžiagos, kurios dažnai naudojamos neteisėtai gaminant narkotines ir psichotropines medžiagas. Jų sąrašai yra paskelbti vadovaujantis Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrolės įstatymu, 2004 m. vasario 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 273/2004 dėl narkotinių medžiagų pirmtakų (prekursorių), 2013 m. lapkričio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 1258/2013, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 273/2004 dėl narkotinių medžiagų pirmtakų (prekursorių), 2004 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 111/2005, nustatančiu prekybos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) tarp Bendrijos ir trečiųjų šalių stebėsenos taisykles.

205. *Rekomenduojama, skiriant užduotis atlikti narkotinių ir psichotropinių medžiagų tyrimus, specialistams (ekspertams) pateikti tokius (pavyzdinius) klausimus:*

205.1. Ar tirti pateiktų objektų sudėtyje yra narkotinių ar psichotropinių medžiagų ar jų pirmtakų (prekursorių)? Jei taip, tai kokių, koks jų kiekis?

205.2. Ar ant tirti pateiktų objektų paviršių yra narkotinių ar psichotropinių medžiagų bei jų pirmtakų (prekursorių) pėdsakų? Jei taip, tai kokių?

206. **Lyginamieji pavyzdžiai:** neteikiami, nes narkotinių, psichotropinių medžiagų (prekursorių) lyginamieji tyrimai Centre neatliekami.

XI SKYRIUS

NEŠAUNAMŲJŲ GINKLŲ TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

207. *Rekomenduojama, skiriant užduotis atlikti nešaunamųjų ginklų tyrimus, specialistams (ekspertams) pateikti tokius (pavyzdinius) klausimus:*

207.1. Ar tirti pateiktas objektas yra nešaunamasis ginklas?

207.2. Jeigu taip, tai kokiam ginklų tipui, rūšiai ar modeliui priskirtinas tirti pateiktas objektas?

207.3. Kokiu būdu pagamintas tirti pateiktas objektas?

Pastaba. Norint pateikti kitokius nei nurodytieji klausimus, būtina juos suderinti su specialistu.

208. Esant abejonių dėl užduoties atlikti objektų tyrimą skyrimo tikslingumo, reikėtų pasikonsultuoti su specialistu. Daugeliu atvejų galima atlikti objektų apžiūrą ir surašyti specialisto išvadą objekto apžiūros protokole, dėl to procedūra būtų gerokai greitesnė ir paprastesnė.

XII SKYRIUS PORTRETŲ TYRIMAI

209. *Rekomenduojama, skiriant užduotis atlikti portretų tyrimus, specialistams (ekspertams) pateikti tokius (pavyzdinius) klausimus:*

209.1. Ar tiriamojoje ir lyginamojoje vaizdo medžiagoje (konkrečiuose vaizdo įrašo epizoduose) yra užfiksuotas vienas ir tas pats asmuo?

209.2. Atskirais atvejais, jeigu dar nėra įtariamą, gali būti sprendžiama, ar turima tiriamoji vaizdo medžiaga yra tinkama portretų tyrimui atlikti. Klausimas formuluojamas: Ar užfiksuoto asmens atvaizdas pateiktoje nuotraukoje (konkrečiuose vaizdo įrašo epizoduose) yra tinkamas portretų tyrimui atlikti?

210. Lyginamieji pavyzdžiai:

210.1. Portretų tyrimui atlikti reikalinga lyginamoji vaizdo medžiaga. Lyginamajam tyrimui atlikti reikia pateikti asmens ar lavono, kurio tapatybė nustatinėjama, nuotraukas, padarytas maždaug tuo pačiu ar kaip galima artimesniu laiku kaip ir tiriamoji vaizdo medžiaga. Specialistui, atliekančiam tyrimą, turi būti nurodytas laiko skirtumas tarp tiriamosios ir lyginamosios vaizdo medžiagos.

210.2. Portretų tyrimui atlikti siunčiami lyginamieji pavyzdžiai turi atitikti šiuos reikalavimus:

210.2.1. Atvaizdo kokybė turi būti gera, t. y. išorės bruožai turi gerai matytis.

210.2.2. Atvaizdai pagal pagaminimo laiką turi būti kiek galima artimesni tiriamosioms nuotraukoms.

210.2.3. Specialistui turi būti pateikiamos lyginamosios nuotraukos, padarytos pagal atpažįstamosios fotografijos taisyklės, ir nuotraukos, kuriose pavaizduotas asmuo užfiksuotas tuo pačiu rakursu kaip ir tiriamojoje nuotraukoje.

210.2.4. Jeigu portretų tyrimui atlikti pateikiamas vaizdo įrašas, lyginamoji vaizdo medžiaga taip pat turi būti nufilmuota. Asmenį lyginamajam pavyzdžiui reikia nufilmuoti su ta pačia vaizdo kamera kaip ir pateiktoje tiriamojoje vaizdo medžiagoje, kaip galima tiksliau išlaikant filmavimo sąlygas, kuriomis buvo užfiksuota tiriamoji vaizdo medžiaga (asmens atstumas nuo kameros, padėtis kadre, galvos pasukimas, apšvietimas). Filmuojamas asmuo turi keletą kartų, neskubėdamas praeiti pro kameras tais pačiais maršrutais kaip ir tiriamajame vaizdo įrašė.

210.2.5. Taip pat turi būti pateiktos lyginamosios asmens nuotraukos, atliktos tais pačiais rakursais kaip ir tiriamajame vaizdo įrašė užfiksuoto asmens. Visa pateikiama lyginamoji vaizdo medžiaga turi būti maksimaliai geros kokybės (didelė raiška, geras ryškumas, be suspaudimo, turi būti pateikti originalūs, nekonvertuoti vaizdo įrašų failai).

210.2.6. Asmenis lyginamajam tyrimui fotografuoti reikia fotoaparatai laikant 1,5–2 m atstumu nuo fotografuojamojo jo akių aukštyje, turi būti naudojamas kuo mažesnis vaizdo suspaudimas ir maksimali skiriamoji geba.

XIII SKYRIUS RAŠYSENOS TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

211. *Rekomenduojama, skiriant užduotis atlikti rašysenos tyrimus, specialistams (ekspertams) pateikti tokius (pavyzdinius) klausimus:*

211.1. Identifikacinio tyrimo klausimai:

211.1.1. Ar pateikto dokumento tekstą (ar jo dalį) parašė konkretus asmuo (nurodomi vardas ir pavardė asmens, kurio rašysenos lyginamasis pavyzdys pateikiamas)?

211.1.2. Ar kelių pateiktų dokumentų tekstus parašė vienas ir tas pats asmuo?

211.1.3. Ar pateiktame dokumente konkretaus asmens vardu pasirašė pats asmuo (nurodomi vardas ir pavardė asmens, kurio rašysenos lyginamasis pavyzdys pateikiamas) ar kitas asmuo?

211.1.4. Ar sugalvoto asmens vardu pateiktame dokumente pasirašė konkretus asmuo (nurodomi vardas ir pavardė asmens, kurio rašysenos lyginamieji pavyzdžiai pateikiami)?

211.2. **Neidentifikacinio (diagnostinio) tyrimo klausimai:**

211.2.1. Ar įprasta ranka parašytas tekstas ir (ar) pasirašytas parašas?

211.2.2. Ar įprastomis sąlygomis parašytas pateiktas tekstas (sutrikęs ar nesutrikęs judesių dinaminis stereotipas)?

Pastaba. Susidūrus su netipine situacija ikiteisminio tyrimo metu ir esant poreikiui paskirti rašysenos tyrimą, dėl tyrimo galimybių ir klausimų formuluočių rekomenduojama kreiptis į rašysenos tyrimo specialistus.

212. Tyrimui atlikti turi būti pateikiamas pats tiriamasis dokumentas, ypatingais atvejais – šio dokumento kopija, padaryta panaudojant kopijavimo popierių (pirmasis kopijos egzempliorius). **Rankraštinių įrašų ir parašų tyrimai iš kopijų neatliekami.** Užduotyje atlikti objektų tyrimą (nutartyje skirti ekspertizę) būtina nurodyti pilną dokumento pavadinimą, jo numerį, išdavimo datą, turi būti nurodyta, kieno vardu išduotas dokumentas. Užduotyje atlikti objektų tyrimą (nutartyje skirti ekspertizę) turi būti išvardijami visi tiriamieji dokumentai ir lyginamieji pavyzdžiai (dokumentų pavadinimai, numeriai, datos, pirmi teksto žodžiai), nurodomas rašysenos pavyzdžių lapų skaičius. Jeigu dokumentas neturi antraštės, nurodoma, kokiais žodžiais jis prasideda ir baigiasi. Būtina atsiminti, kad ant tiriamų dokumentų negalima nieko rašyti.

213. Be to, nusikalstamos veikos aplinkybių aprašyme ar atskirame protokole pateikiami trumpi duomenys apie asmenį, parašiusį pavyzdžius (amžius, išsilavinimas, kuo serga, kokias kalbas moka, ar rašo kaire ranka, ar moka kitus stilizuotus šriftus ir kt.).

214. **Lyginamieji pavyzdžiai:** tiriant rašyseną labai svarbūs rašysenos ir parašų pavyzdžiai. Jie skirstomi į laisvuosius, sąlygiškai laisvus ir eksperimentinius:

214.1. Laisvieji rašysenos ir parašų pavyzdžiai – rankraštiniai tekstai ir parašai, kuriuos parašė konkretus asmuo iki ikiteisminio tyrimo pradžios ir nesusiję su atliekamo tyrimo aplinkybėmis. Tekstą rašęs ir pasirašęs asmuo negalėjo numatyti, kad jie bus panaudoti kaip lyginamieji pavyzdžiai. Tokie pavyzdžiai gali būti susiję su asmens darbo veikla bei asmeniniu gyvenimu.

214.2. Sąlygiškai laisvi rašysenos ir parašų pavyzdžiai – rankraštiniai tekstai, įrašai ir parašai, parašyti jau esant ikiteisminio tyrimo medžiagai, bet ne specialiai lyginamajam tyrimui, ir parašyti iki ikiteisminio tyrimo pradžios, bet susiję su ja. Tokiais pavyzdžiais gali būti įvairūs laiškai, skundai, prašymai, paaiškinimai ir kiti dokumentai.

214.3. Eksperimentiniai rašysenos ir parašų pavyzdžiai – rankraštiniai tekstai bei įrašai ir parašai, parašyti diktuojant specialiai tyrimui atlikti.

215. Įtariamųjų rašysenos pavyzdžiai būtinai pateikiami tekstų (parašų) pavidalu, parašyti per minimalų laiko skirtumą, atitinkantį tiriamo dokumento turinį, tikslą, kalbą, rašymo tempą, rašiklį. Būtina, kad pavyzdžiai atspindėtų visus galimus rašysenos (parašo) variantus.

216. Tiriant realiai egzistuojančių asmenų parašus, būtina pateikti šių asmenų bei asmenų, įtariamų suklastojus šiuos parašus, rašysenos ir parašų pavyzdžius.

217. Jeigu pasirašyta išgalvoto asmens vardu, tą būtina nurodyti užduotyje atlikti objektų tyrimą (nutartyje skirti ekspertizę).

218. Asmens, įtariamo suklastojus parašą, rašysenos pavyzdžiuose turi būti parašyti asmens, kurio parašas suklastotas, pavardė, vardas.

219. Tyrimui turi būti pateikiamas maksimalus kiekis laisvųjų rašysenos (parašo) pavyzdžių. Jei laisvųjų pavyzdžių pateikti neįmanoma, priežastis turi būti nurodyta užduotyje atlikti objektų tyrimą (nutartyje skirti ekspertizę). Reikia atminti, kad kuo trumpesnis tiriamasis tekstas (paprastesnis parašas), tuo daugiau laisvųjų rašysenos pavyzdžių reikia pateikti.

220. Be laisvųjų pavyzdžių pateikiami eksperimentiniai rašysenos (parašų) pavyzdžiai, parašyti specialiai tyrimui, diktuojant arba savarankiškai, parašyti dalyvaujant ikiteisminio tyrimo pareigūnui.

221. Eksperimentiniai rašysenos pavyzdžiai rašomi ta pačia kalba kaip tiriamieji, tos pačios rūšies rašikliu, ant tos pačios rūšies paviršiaus (jei tai popierius, ant tokios pačios rūšies popieriaus: pagal spalvą, standumą, suliniavimą arba ant tokio pat ar panašaus blanko) kaip ir tiriamojo dokumento, ne mažiau kaip 10–15 lapų. Juose turi būti frazių ar žodžių, esančių tiriamuosiuose dokumentuose, arba visas tiriamojo dokumento tekstas. Negalima duoti perrašyti tiriamojo teksto tiesiai iš jo, nes rašantysis neišvengs kopijavimo arba gali sąmoningai kraipyti rašyseną.

222. Imant eksperimentinius rašysenos pavyzdžius, teksto žodžiai turi būti diktuojami taip, kaip jie tariami, skyrybos ženklai neakcentuojami. Rekomenduojama daryti pertraukas.

223. Ant kiekvieno pavyzdžio nurodomos jo gavimo aplinkybės, t. y. rašančiojo poza (sėdint, stovint ir t. t.), apšvietimas (dienos, dirbtinis), teksto parašymo būdas (rašė savarankiškai pasirinktą tekstą, tyrimą vykdančiam pareigūnui diktuojant specialiai paruoštą tekstą ir t. t.), rašymo tempas (greitai, lėtai, normaliai) ir kiti.

224. Eksperimentiniai parašų pavyzdžiai rašomi ant atskirų lapų po 10–15 parašų kiekviename, su trumpomis pertraukėlėmis.

225. Jeigu tiriamasis tekstas parašytas spausdintinėmis raidėmis, kitais stilizuotais šriftais, neįprasta ranka arba neįprastomis sąlygomis, be paprastų rašysenos pavyzdžių, būtina pateikti pavyzdžius, atitinkančius tiriamosios medžiagos formą ir rašymo sąlygas.

226. Tyrimui siūsti vien eksperimentinius ar sąlygiškai laisvus pavyzdžius leidžiama tik ypatingais atvejais, kai neįmanoma gauti laisvųjų pavyzdžių.

227. Ant rašysenos pavyzdžių būtina nurodyti rašiusiojo vardą, pavardę (įskaitomai). Šis užrašas patvirtinamas asmens, paskyrusio tyrimą (ekspertizę), parašu.

XIV SKYRIUS TECHNINIAI SPROGMENŲ IR SPROGIMO APLINKYBIŲ TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

228. Klausimams, susijusiems su sprogimo aplinkybėmis, spręsti, be objektų, specialistams reikia pateikti dokumentus, kuriuose yra informacijos apie sprogimo aplinkybes (įvykio vietos apžiūros protokolą, proceso dalyvių apklausos protokolus, įvykio vietos planą, schemą, vaizdinę medžiagą ir kt.).

229. *Rekomenduojama, skiriant užduotis atlikti techninius sprogmenų ir sprogimo aplinkybių tyrimus, specialistams (ekspertams) pateikti tokius (pavyzdinius) klausimus:*

229.1. **Atliekant techninius sprogmenų tyrimus** gali būti pateikiami atskiri klausimai ar jų deriniai:

229.1.1. **Jei pateikiamas objektas, panašus į sprogmenį:**

229.1.1.1. Ar tirti pateiktas objektas yra sprogmuo? Jei taip, tai koks, kiek ir kokios sprogstamosios medžiagos jame yra?

229.1.1.2. Jei tirti pateiktas objektas yra sprogmuo, tai ar jis yra tinkamas naudoti? Jei ne, tai dėl kokių priežasčių?

229.1.2. **Jei pateikiama medžiaga, panaši į sprogstamąją medžiagą:**

229.1.2.1. Ar pateikta medžiaga yra sprogstamoji medžiaga, jei taip, tai kokia? Kokia šios sprogstamosios medžiagos masė?

229.1.2.2. Jei tirti pateikta medžiaga yra sprogstamoji medžiaga, tai ar ji yra tinkama naudoti? Jei ne, tai dėl kokių priežasčių?

229.1.3. **Jei pateikiamas komplektas objektų, panašių į sprogmenis, sprogdinimo priemonės ir sprogstamąsias medžiagas:**

Ar pateikti objektai sudaro minimalų komplektą dalių, iš kurių galima pagaminti sprogdinimui tinkamą sprogmenį? Jei ne, tai dėl kokių priežasčių?

229.1.4. Jei yra paimtos medžiagos, kurios įtariama, kad gali būti panaudotos savadarbių sprogstamųjų medžiagų gamybai:

Ar iš tirti pateiktų medžiagų galima pagaminti sprogstamąją medžiagą? Jei taip, tai kokią?

229.1.5. Jei randamas aktyvuotas, bet nesprogęs sprogmuo:

229.1.5.1. Dėl kokių priežasčių nesprogo sprogmuo?

229.1.5.2. Ar galėjo įvykti sprogimas nurodytomis sąlygomis (nurodyti konkrečias, turinčias bylai reikšmės, sąlygas)?

229.1.6. Jei buvo aptikti keli sprogmensys ar įtariama, kad buvo susprogdintas analogiškos konstrukcijos sprogmuo:

Ar tirti pateiktas sprogmuo yra analogiškos konstrukcijos, kaip ir sprogmuo, aptiktas kitomis aplinkybėmis (aplinkybes nurodyti), susprogdintas kitoje įvykio vietoje (nurodyti konkretų įvykį)?

229.1.7. Jei yra paimti aprašymai, brėžiniai, schemas, pagal kuriuos įtariama, kad gali būti (galėjo būti) gaminami sprogmensys ar sprogstamosios medžiagos:

229.1.7.1. Ar, vadovaujantis tirti pateikta informacija, galima pagaminti sprogmensį ar sprogstamąją medžiagą?

229.1.7.2. Ar sprogmensys (nurodyti konkretų atvejį) buvo pagaminti vadovaujantis tirti pateikta informacija?

229.1.8. Jei tirti pateikiamos neutralizuoto sprogmens dalys:

229.1.8.1. Ar tirti pateikti objektai iki neutralizavimo sudarė sprogmensį? Jei taip, tai kokį?

229.1.8.2. Kokia buvo neutralizuoto sprogmens konstrukcija, susprogdinimo mechanizmas ir galingumas?

229.2. Atliekant sprogdimo aplinkybių tyrimus:

229.2.1. Ar įvykio vietoje įvyko sprogmens sprogdymas? Jei taip, tai kokio?

229.2.2. Kokia buvo susprogdinto sprogmens konstrukcija, susprogdinimo mechanizmas ir galingumas?

Pastaba. Centre neatliekami karinių kompleksų (raketų, torpedų paleidimo ir pan.) tyrimai ir vertinimai siekiant nustatyti viso komplekso ar atskirų jo dalių tinkamumą naudoti.

XV SKYRIUS

TRANSPORTO PRIEMONIŲ IDENTIFIKAVIMO TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

230. *Rekomenduojama, skiriant užduotis atlikti transporto priemonių identifikavimo tyrimus, specialistams (ekspertams) pateikti tokius (pavyzdinius) klausimus:*

230.1. Ar nėra pakeistas transporto priemonės identifikavimo numeris (VIN)? Jei pakeistas, koks buvo originalus?

230.2. Kokia yra pateikti transporto priemonės markė, modelis, modifikacija?

230.3. Kada pagaminta pateikta transporto priemonė?

230.4. Ar nėra pakeista transporto priemonės kėbulo (rėmo) spalva? Jei spalva yra pakeista, kokia buvo originali?

230.5. Ar nėra pakeisti kiti numeriai, padedantys identifikuoti transporto priemonę?

Pastaba. Svarbu – 2–5 klausimus reikėtų užduoti tik tais atvejais, kai atsakymai į juos dėl kokių nors priežasčių gali turėti įtakos ikiteisminio tyrimo eigai. Kitais atvejais, vengiant perteklinio nereikalingo darbo, jų užduoti nereikia.

231. Dažniausiai pasitaiko šie VIN klastojimo būdai:

231.1. originalaus numerio pakeitimas kitu numeriu;

231.2. visiškas originalaus numerio nušlifavimas ir kito numerio iškalimas;

231.3. originalaus numerio paslėpimas ir naujo numerio iškalimas;

231.4. atskirų numerio simbolių klastojimas.

232. Kiekvienam iš šių VIN klastojimo būdų yra būdinga požymių visuma. Kai kurių klastojimo būdų požymius galima nustatyti nenuimant dažų dangos, kiti požymiai gali būti aptikti tik visiškai pašalinus dažų dangą nuo numeracijos lauko.

233. Atliekant ikiteisminį tyrimą kai kuriais atvejais gali būti svarbu žinoti, ar tirti

pateiktoje transporto priemonėje nėra sumontuotų kitoms transporto priemonėms priklausiusių detalių. Taip pat kartais tirti pateikiamos transporto priemonių dalys, tyrimo metu reikia nustatyti jų priklausymą konkrečiai transporto priemonei. Tokiais atvejais galimi pateikti klausimai turi būti derinami su objektų tyrimą atliekančiais specialistais.

XVI SKYRIUS TRASOLOGINIAI TYRIMAI IR EKSPERTIZĖS

234. *Rekomenduojama, skiriant užduotis atlikti trasologinius tyrimus, specialistams (ekspertams) pateikti tokius (pavyzdinius) klausimus:*

234.1. **Avalynės, transporto priemonių ratų pėdsakai, atskirais atvejais – drabužių pėdsakų tyrimai:**

234.1.1. Ar avalynės (pirštinės, ridos) pėdsakas, rastas įvykio vietoje (konkrečiai įvardijamos pėdsakų radimo vietos), buvo paliktas įtariamojo avalyne (pirštinėmis, transporto priemonės ratais)?

234.1.2. Ar ta pačia avalynės pora palikti pėdsakai, rasti skirtingose įvykio vietose?

Pastaba. Klausimai dėl avalynės (drabužių ir ridos) pėdsakų tinkamumo identifikuoti yra nesprenžiami, todėl įvykio vietoje gelinėmis (daktiloskopinėmis) plokštelėmis nukopijuoti avalynės pėdsakai turi būti **nedelsiant** pristatomi fotografuoti (skenuoti) į kriminalistinę laboratoriją. Žmogaus ūgis ir avalynės rūšis, dydis pagal įvykio vietoje rastus avalynės pėdsakus **nenustatomi**.

234.2. **Įrankių ir (ar) mechanizmų pėdsakų tyrimai:**

234.2.1. Ar įrankio ir (ar) mechanizmo pėdsakai, rasti įvykio vietoje, buvo palikti pateiktu įrankiu ir (ar) mechanizmu?

Pastaba. Identifikuoti pjaunamųjų (pvz., medžio, metalo rankinių ir motorinių pjūklų, grandininių vamzdžių pjaustyklių, frezavimo staklių) ir šlifavimo (pvz., dildžių, šlifavimo, graviravimo įrenginių) įrankių ir (ar) mechanizmų pagal jų paliktus pėdsakus **negalima**.

234.2.2. Ar įrankių pėdsakai, paimti iš skirtingų įvykio vietų, palikti vienu ir tuo pačiu įrankiu?

234.2.3. Kokiu įrankiu buvo palikti įvykio vietoje paimti įrankių pėdsakai?

234.2.4. Ar pateikta spyna yra techniškai tvarkinga?

234.2.5. Ar pateiktos spygos ir rakto šifras yra vienodas?

234.2.6. Ar spyna buvo rakinama pašaliniu įrankiu?

234.2.7. Ar pateiktais įrankiais galėjo būti rakinta pateikta spyna?

234.2.8. Ar pateikta plomba buvo pažeista po pirminio plombavimo?

234.2.9. Ar drabužių mechaniniai pažeidimai padaryti tirti pateiktu įrankiu (daiktu)?

234.2.10. **Lyginamieji pavyzdžiai:** įtariamasis įrankis ir (ar) mechanizmas, kuriuo įvykio vietoje galėjo būti palikti pėdsakai, konkrečių gaminių (produkcijos), plombų pavyzdžiai.

234.3. **Objekto visumos nustatymo tyrimai:**

Ar objektai (šukės, plastiko dalys, nuopjovos ir kt.), rasti įvykio vietoje, anksčiau sudarė vieną visumą tarpusavyje (su pateiktu objektu)?

235. **Lyginamieji pavyzdžiai:** lyginamieji pavyzdžiai pateikiami tais atvejais, kai yra labai daug smulkių objekto dalių ir tyrimui palengvinti reikia analogiško objekto pavyzdžio.

XVII SKYRIUS VAIZDŲ TYRIMAI

236. *Rekomenduojama, skiriant užduotis atlikti vaizdų tyrimus, specialistams (ekspertams) pateikti tokius (pavyzdinius) klausimus:*

236.1. Prašome pagerinti pateikto vaizdo įrašo dominančio vaizdo epizodo kokybę (nurodoma, kas turėtų geriau matytis).

236.2. Prašome iš pateiktos vaizdo medžiagos (nurodyti dominančio epizodo laiką, jei vaizdas multipleksuotas – kameros numerį, apibūdinti objektą) atspausdinti dominančių objektų

nuotraukas.

236.3. Ar pateiktame vaizdo įrašė (nurodyti dominančio epizodo laiką, jei vaizdas multipleksuotas – kameros numerį) užfiksuotas objektas (pvz., automobilis, asmuo) yra objektas, kurio nuotraukos (vaizdo įrašas) pateiktos lyginamajam tyrimui atlikti?

236.4. Esant galimybei, prašome nustatyti dominančio automobilio markę, modelį bei valstybinius numerius.

Pastaba. Asmenį, automobilio markę ir modelį, valstybinius numerius ir kt. identifikuoja atitinkamų sričių specialistai: portretų tyrimo, transporto priemonių tyrimo ir kt.

Vaizdo įrašuose užfiksuotų asmenų atliekami veiksmai, jų eiliškumas – nėra vaizdo įrašų tyrimų objektas, todėl tyrimo metu šie klausimai nėra sprendžiami.

237. Lyginamieji pavyzdžiai:

237.1. Lyginamajam tyrimui reikia pateikti materialų vaizdo informacijos šaltinį (CD, DVD diskai, nuotraukos) su identifikuojamo objekto (pvz., automobilio, asmens) vaizdu, užfiksuotu maždaug tuo pačiu laiku ir panašiomis sąlygomis.

237.2. Tyrimui siunčiami lyginamieji pavyzdžiai turi atitikti šiuos reikalavimus:

237.2.1. Identifikuojamų objektų bendrieji ir individualūs požymiai turi būti aiškiai matomi.

237.2.2. Lyginamieji vaizdo pavyzdžiai turi būti kiek galima artimesni pagal įrašymo laiką ir sąlygas (apšvietimas, filmavimo ar fotografavimo kampas) tiriamiesiems vaizdams.

237.2.3. Kai su vaizdų tyrimu kartu yra skiriamas ir portretų tyrimas, pateikiami norimų nustatyti asmenų atvaizdų lyginamieji pavyzdžiai turi atitikti portretų tyrimų lyginamiesiems pavyzdžiams keliamus reikalavimus, kurie nurodyti XII skyriuje.

238. Kadangi dažniausiai vaizdų tyrimo tikslas yra sudaryti prielaidas tolesniam kitų rūšių tyrimui atlikti, rekomenduojama užduotyje formuluojamus klausimus ir lyginamosios medžiagos paruošimą derinti su vaizdų tyrimo specialistais.